

életének tizedik évét betöltötte, de tizenkettedik évét még nem töltötte be.⁶⁰

Az osztályzás, az előrehaladás, az érettségi rendje nem változott az előző intézettörténeti korszakhoz képest.

A tanulói létszámot az alábbi táblázat mutatja:

(Az 1924-ig tartó korszak adatait az előző részfejezet elemezte.)

Tanév	Osztályozott nyilvántartott tanulók										Magyar tanuló	Magyar nyelv és irodalom magántanuló	Sikeres diák felvételt
	Osztály												
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I-VIII.	I-VIII.			
1920-1921	36	44	37	45	30	28	28	27	277	21	298	35	
1921-1922	33	41	44	33	37	21	29	32	270	23	293	28	
1922-1923	56	38	55	43	38	32	24	33	319	35	354	44	
1923-1924	56	49	45	49	34	34	26	25	318	26	347	17	
1924-1925	63	62	52	50	46	33	34	23	363	26	389	11	
1925-1926	77	66	66	61	53	36	36	27	422	15	437	17	
1926-1927	75	68	57	61	58	48	33	34	434	20	454	40	
1927-1928	73	62	61	61	49	59	46	27	438	19	457	23	
1928-1929	91	65	59	58	61	49	58	41	482	24	506	40	
1929-1930	72	89	58	56	59	61	50	55	498	19	517	53	
1930-1931	153	71	77	61	53	47	60	86	566	16	584	67	
1931-1932	134	139	65	77	53	45	45	60	618	27	645	67	
1932-1933	84	121	113	61	61	49	44	44	577	21	598	56	
1933-1934	57	75	104	88	36	55	39	37	511	15	526	41	
1934-1935	57	56	75	102	68	33	45	41	477	18	493	46	
1935-1936	49	55	62	71	72	70	29	41	449	15	464	39	
1936-1937	80	48	57	55	59	68	65	31	443	13	456	43	
1937-1938	55	66	43	64	50	67	59	53	457	14	471	56	
1938-1939	51	48	67	49	53	50	57	57	434	22	456	50	
1939-1940	73	69	78	91	87	80	101	80	659	14	673	76	
1940-1941	67	62	60	74	41	60	55	70	489	16	505	64	
1941-1942	66	60	62	63	40	28	50	54	423	22	455	67	
1942-1943	64	57	65	52	29	37	27	51	392	16	408	33	
1943-1944	57	49	56	66	45	27	33	29	364	16	380	49	

A reálgimnáziummá válás népszerűvé tette az iskolát, ez a magyarázata az emelkedésnek, a reálások távozása (no, meg a háború) létszámcsökkenéssel járt. Az 1939/40-es tanév kiugróan magas létszámának oka, hogy 1939. április 1-jén – korrupsztárgy miatt – bezárták a Tunyogi Csapó János vezette magángimnáziumot, a növendékeket át kellett venni. (Tunyogi egyébként a Klauzálban végezte tanítási gyakorlatát az 1928/29-es tanévben, mennyiség-tan, fizika tantárgyból, dr. Korber Ernő vezető tanárnál.)

Az osztályok párhuzamosítása folyamatosan haladt 1925/26-tól, az első teljes nyolcosztályos 1937/38-ra érték el. Normalizálódtak az osztálylétszámok is: míg 1925/26-ban három, 1926/27-ben négy osztály létszáma haladta meg a hatvanat, addig a korszak végére általánossá vált a negyven körüli. A magasabb létszámok az alsóbb évfolyamokra voltak jellemzők, VIII. felé haladva „fogytak” a tanulók. (Jól kiolvasható ez a sikeres érettségi vizsgát tett oszlopból.)

A tanulmányi eredmények megerősítik a már említett „szigorú iskola” megjelölést. Az 1940/41-es tanévben – például, de jellemzően – az osztályozott 489 tanulóból 240 volt elégséges általános előmenetelű, 92-en buktak egy tárgyból, 39-en kettőből, ketten több tárgyból. A kitűnők, jelesek együttes száma mindössze 33 volt.⁶⁸ Pedig a tanulásra fordított idő lényegesen több, a maihoz viszonyítva. Egy felmérés szerint átlagban napi négy órát tanultak, sőt több mint száz tanulóval külön is foglalkozott szülő, tanár, pap, egyetemi hallgató, osztálytárs stb.⁶⁹

asztalitenisz közül a kosárlabdázók megnyerték a szegedi tankerületi bajnokságot.

1937/38.

A 183. sz. Kínizsi cserkészcsapat újdonsága, hogy teljesen beérett a víziórs, amely mindössze egy éven múltra tekinthetett vissza. Az apródcsoport parancsnoka pedig – a későbbi nagy matematikus – Szókefalvi Nagy Zoltán lett.

1937/38.

A Szegedi Kiss István Soli Deo Gloria-Kollégium keresztény valláserkölcsei és magyar nemzetnevelői munkáját a református diákok körében végzi. A kollégium tagjai évközben teplotmavatajon vettek részt (február 27-én).

1937/38.

A három éve az intézetnél tanuló Simon Elemér rendes tanár összegyűjtött egy csokorra valót azok közül, akiket „nagynak” ítélt. Néhány név közülük: dr. Álgvai Hubert Pál, államtitkár, a budapesti Horthy Miklós híd tervezője és építője;

dr. Baranyai Zoltán
követtségi tanácsos;
dr. Firtás Oszkár,
a szegedi m. királyi
állami Baross Gábor
Gimnázium tanára...

1937/38.

Az önképzőkör
reprezentatív
ünnepségein
Gyóni Géza és
Tóth Árpád
emlékének áldoztak.
Aligha meglepő, hogy
az 1937. december 3-
án meghalt József
Attila visszhangtalan
maradt.

1937/38.

Szaktárgyi-tanítási
kérdésekről is szó
volt a tantestületi
üléseken.
Előbb
dr. Márton
György értekezett
a „Földrajztanítás
a gimnázium
I. osztályában”
címmel, majd
dr. Tóth Pál
„A mondatok
grafikai ábrázolása”
címen tartott
előadást.

1938. október 23.

„Vissza a Felvidéket!”
címmel tüntetés
zajlott, amelyen
az V–VIII. osztályos
gimnazisták
vettek részt.
Színhelyül
az iskola udvara
szolgált,
ahol félbábozra
húzták az
országzászlót.
(Délmagyarország)

A középfokú oktatás pénzbe került. A tandíj összegét miniszteri rendelettel véglegesítették (1759/1933. sz. V. K. M.), a teljes összeg 100 pengőt tett ki. A tanulmányi eredmények alapján ennél jóval kevesebb is lehetett, sőt (hadirokkantak gyermekei, hadiárvak stb.) létezett tandíjmentesség is. A véglegesített tandíjat az 1933/34-es tanévtől vezették be. Az 516 tanuló közül 341 fizette a teljes összeget, az évi 100 pengőt, heten bírták I. fokú kedvezményt (ez évi 80 Pengőt jelentett), a II. fokú kedvezményezettek közé (60 Pengő) 64 diákok soroltak, III., IV. fokúval rendelkezett 45, illetve 48 növendék (40, ill. 20 P), hatnak mindössze 10 pengőt kellett fizetni (V. fok) és mindössze öten mentesültek a tandíj alól.⁷⁰

Az oktatás díját a szülők fizették, akiket a statisztikák 35–50 közötti foglalkozási ág szerint tartottak nyilván. Ezekből kitűnik, hogy a birtokos szülők részaránya 10% alatt maradt. 10% körüli, illetve azt meghaladó foglalkozások. kisiparos, kereskedelmi, közlekedési tisztviselő (az ilyen származású tanulók olyankor az iskolalétszám 20%-át adták), köztisztviselő, pap, tanár, tanító, egyéb értelmiségi. Elvértve találni munkás, paraszt szülő, napszámos, cseléd gyermekét. Az érettségit tett tanulók 80%-a tanult tovább: e korszakban az orvosi pálya a legnépszerűbb (a háborús években a katonai főiskola is (a dolgozni kívánók a Horthy-korszak tömegbázisát adó tisztviselői embercsoport tagjai lettek. Jól szemlélhető ez az alábbi két egymást követő év adataiból:

Az 1942-ben érettségizettek közül⁷¹

Továbbtanultak			Kereső pályára léptek	
Tudományi egyetem	Jogi karon	4	Ipari pályára	3
	Orvosi karon	18	Gazdasági pályára	2
	Bölcsészeti karon	3	Kereskedelmi pályára	4
			Közlekedési pályára	6
József műegyetem	Mérnöki osztályán	5	Kereső pályára léptek összesen	15
	Gépmérnöki osztályán	1		
	Vegyészmérn. oszt.	4		
	Állatorvosi osztályán	5		
	Közgazd. és keresk. oszt.	1	Katonai kötelezettségének tesz eleget	4
Katonai főiskolán		11	Pályaválasztásáról még nem határozott	6
Tovább tanuló összesen:		52	Mindössze	77

Az 1943-ban érettségizettek közül⁷²

Továbbtanultak			Kereső pályára léptek	
Tudományi egyetem	Jogi karon	5	Ipari pályára	1
	Orvosi karon	10	Gazdasági pályára	2
	Bölcsészeti karon	1	Kereskedelmi pályára	3
			Közlekedési pályára	5
József műegyetem	Mérnöki osztályán	2	Kereső pályára léptek összesen	11
	Vegyészmérnöki osztályán	3		
	Építész-mérnöki osztályán	1		
	Állatorvosi osztályán	4		
	Közgazd. és keresk. osztályán	2		
Katonai főiskolán		4	Katonai kötelezettségének tesz eleget	6
Képzőművészeti főiskolán		1	Pályaválasztásáról még nem határozott	5
Ipari főiskolán		1		
Tovább tanuló összesen:		34	Mindössze:	56

A tanári kar élén a már megismert dr. Kaufmann György igazgató állt 1920/21-től. 1928. december 1-jével dr. Lippay Györgyöt, a szegedi királyi tankerület főigazgatóját nyugdíjazták, tisztét Kaufmann vette át. A Klauzált dr. Korber Ernő Károly vezette a tanév végéig. A kultuszminiszter 530-11/29/1929. sz. rendeletével az 1929/30-as tanévtől Somogyi Józsefet bízta meg a gimnázium vezetésével, aki korábban rendes tanárként dolgozott itt. Mint igazgató érte a halál 1934. október 31-én. A tankerületi főigazgató az addigi igazgatóhelyettest, Úr Mártont kérte meg az igazgatói teendők ellátásával a tanév végéig. De sokáig nem maradt, mert a debreceni Fazekas Mihály reáliskolához vezényelték megbízatása dr. Mihalik Lászlónak szól, aki szintén intézeti rendes tanárként dolgozott korábban. Az 1935/36-os tanév az ő vezetése alatt telt el. A kultuszminiszter 1936. június 30-án, a 34325/1936. V. 1. sz. rendeletével vitéz dr. Máriaöldi Mártont, intézeti rendes tanárt bízta meg igazgatónak (kinevezése 1938/39-es tanévtől). 1942. június 8-i keltezéssel nyugdíjazták, egyidejű keltezéssel, a 121508/1942. VI. 1. ü. ö. sz. rendelettel Bentzik Mihályt állították az intézet élére, aki korábban a zalaegerszegi gimnáziumot igazgatta. Működése az 1943/44-es tanévvel zárult.⁷³

A tanárok rendszerint szakjuknak megfelelő tantárgyat tanítottak. E korszakban számuk 25 körül stabilizálódott a harmincas évek közepére (a két végtel: 1924/25-ben 15; 1938/39-ben 30), 1926/27-től pedig a tanárjelöltekkel is foglalkoztak. 1926-tól az I. világháború előtti rend szerint, a tanárképző intézet irányításával, majd 1933/34-es tanévtől a V. K. M. által kiadott „Szabályzat és utasítás a középiskolai tanárjelöltek gyakorlati kiképzéséről” c. dokumentum alapján.⁷⁴

Megmaradt a gimnázium életében a tanárok felelős rendszere: egy-egy szertárért, könyvtárért, botanikus kertért, alapítvány kezelésért,... stb. egy-egy tanár felelt. Kivették részüket a tanórán kívüli tevékenységben; a város szellemi életébe bekapcsolódtak, többeknek lehetősége (és tehetsége) nyílt tudományos munkálkodásra is. E korszak termelte ki azokat a nagy tanár-egyenlőségeket, akiknek szelleme áthatotta még a Radnóti-korszak első néhány évét is, mint dr. Alpár Gyula, dr. Für István, dr. Incefi Géza, dr. Lessi Viktor, dr. Visy József.

A tanári munka, a tanítás hatékonyságát több külső és belső ok rontotta. Külső okként gyakorta felsorolták a szülői ellenőrzés hiányát, a nem megfelelő előképzettséget, a komoly munka lebecsülését, a gyakori mozibajárást. Belső okként a tanórán kívüli tanulói megterhelést, az ünnepélyekre való készülődést is megjelölték. Ez utóbbit már 1924/25-ben látták: „... a Rendtartásnak az az intézkedése, mely szerint az intézet az iskolai évet megnyitó – és záró ünnepélyén, továbbá a március 15-i ifjúsági ünnepélyén kívül még csak egy ünnepélyt rendezhet, teljesen hatályon kívül áll. Az intézet nem rendez ugyan több ünnepélyt, de az intézet tanulóiból alakult intézményeknek, egyesületek-

1938. november 3.

Az évi szeptember 29-i müncheni egyezményt november 2-án az első bécsi döntés követte. A híre már e napon ideért a gimnáziumba, és ünnepséget is rendeztek Felvidék visszacsatolásáról.

1939. április 15.

Már az előző tanévben elhatározta négy szegedi tanintézet (a Baross G., a Klauzál G., a Felsőkereskedelmi Isk. és a Tunyogi Csapó magángimn.), hogy diáktemplokat épít. Ennek előmozdítása érdekében a Klauzálban megalakult a Szent István Diáktemplo Egyesület, amely végleges alakuló közgyűlését e napon tartotta.

1939. május 24–28.

Az iskola „színeiben” harminc tanuló vehetett részt egy délvidéki tanulmányi kiránduláson. Az első szakasz Rozsnyóig tartott, majd a második egységben megnézték Krasznahorka-váralját, Szadalmást, Szádelót. Az utolsó etapban Kassa volt a fő úticél.

1939. június 20.

„A Klauzál Gábor Gimn. vasárnap tartotta meg tornabemutatóval egybekötve az atlétikai házbajnokságok döntőjét a Vasutas Stadionban.”

(Délmagyarország)
Az eredmények közül a hetedikes Mányai 175 cm-es magasugrása emelhető ki.

1939. június 24.

„A Klauzál Gábor Gimnázium végzett növendékei hagyományos érettségi báljukat f. hó 24-én, szombaton rendezik a Hungária összes termeiben esti 10 órai kezdettel, melyre az intézet végzett növendékeit szeretettel várja a rendezőség.”
(Délmagyarország)

1938/39.

Két tárcsa: a kultusz és az ipari együttes rendelettel írta elő az értékesíthető hulladékanyagok iskolai gyűjtését.
A Magyar Racionalizálási Bizottság elsőként a háztartásokban elkallódó csontokat jelölte meg a gyűjtésre legalkalmasabbnak és legfontosabbnak.
Az ország hat gyűjtőközpontja közül az egyik a gimnázium lett.

nek majdnem mindegyike megteszi. Ha itt az egyensúly a kérdés gyökeres szabályozásával nem áll helyre, akkor a tanulók túlerhelését megakadályozni nem lesz módjában sem az intézet igazgatóságának, sem a tanári karnak.”⁷⁸

Belső okként jelölték meg a sok pénzbeszedést, gyűjtést, hozzáteve, hogy „Az óraszám az elvégzendő tananyaghoz képest... nincs olyan bőven megszabva, hogy a tanítási idő tekintélyes részét pénzbeszedésekkel töltsük el.”⁷⁴

2. A nevelés

Az oktatás mellett a középiskolák, a gimnáziumok nevelésügye az állam számára rendkívül fontos, hisz az innen kikerülők többsége a társadalmi „elit” tagjává vált: akár mint vezető tisztviselő, akár mint értelmiségi. A nevelést az adott kultúrpolitika határozza meg. A kultúrpolitika pedig része a mindenkori belpolitikának. A Klauzál-korszak első évtizede a történelemből mint a bethleni konszolidáció ismert. Ennek szerves részei az 1920-as évek kultúrpolitikai törekvései, amelyek viszont elválaszthatatlanok gróf Klebelsberg Kunó személyétől, aki 1922-től 1931-ig állt a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium élén. Klebelsberg kultúrpolitikája koncepcionálisan már 1922-re kialakult. Gyakorlattá azonban viszonylag későn, a szanálás után, 1924–25-től kezdődően válhatott. (Az 1920-as évek első felének szűkös anyagi lehetőségei ugyanis inkább csak a szervezeti reformokat tették lehetővé.)

A koncepció lényege a frázissá (le)koptatott (mert tartalmától megfosztott) „kultúrfőlényben” fogható meg. Ez erőteljes tudománypolitikai törvényeket jelentett, jelentette az akkor uralkodó eszmék szabad gyakorlását. A tudománypolitikában a kezdet talán az 1922. XIX. tc., az Országos Magyar Gyűjteményegyetem felállításáról, a folytatás a természettudományos kutatásokat koordináló Országos Természettudományi Tanács és a Széchenyi Társaság, a zárlat pedig az 1926/27-ben épült Tihanyi Biológiai Intézet. A középiskolai vetülete az 1924. XI. tc.-ből a reálgimnázium „megszületése”, azaz a természettudományos nevelés előtérbe állítása.

Az eszmék szabad áramlása alatt a régi konzervatív eszmekörből táplálkozó (19. századi) pozitívizmus (élén a filozófus Pauler Ákossal), modernebb „arculata” a polgári konzervativizmus (a történész Szekfűvel, az irodalomtörténész Horváth Jánossal, illetve Bethlen személyes védnöksége alatt 1927-ben megindult Magyar Szemle című folyóirattal), a századforduló körül születettek szellemi története (Zolnai Béla nyelvessel, Szerb Antal és Halász Gábor irodalomtörténéssel, illetve az 1922-től megjelenő *Minerva* c. folyóirattal (és a negyedik áramlatként a marxizmus érten-dő Lukács György filozófussal az élen). Ez gimnáziumra „lefordítva” a humán (latin alapú) műveltségesszéményt, a szilárd, családon nyugvó keresztény valláserkölcsiséget jelentette. Mindemel-

lett a népiskolából hozott, Papváry Elemérnének tulajdonított Magyar Hiszekegy a nacionalista nevelést erősítette.

A korszak másik nagy művelődéspolitikai-meghatározója Hóman Bálint, aki Gömbös Gyula Nemzeti Munkatervének kidolgozásában is részt vett, tehát maga tervezte és hajtotta végre koncepcióját. (Hóman 1932-től – kis megszakítással – 1942-ig volt kultuszminister.) Művelődéspolitikájának alapját „a világválságból, a hazai gazdasági, politikai krízisből való kilábalás igénye és az ezt célzó gömbösi kormányzati filozófia adta. Az ehhez szükségesnek tartott nemzeti összefogás, egységesülő világnézet és politika, a „lelkek összetartása” határozta meg Hóman „nemzetnevelési” programját. Ebben kitüntetett helyet foglalt el a hazafias és valláserkölcsi nevelés, a kötelességtudat, a nemzeti öncélúság, a „magyar életre való céltudatos előkészítés.” A nevelés nemzeti célként való feltüntetése a művelődésügy kiemelt szerepét is igyekezett biztosítani, hasonlóan a klebelsbergi „kultúrfölény” koncepcióhoz.”⁷⁵

Az 1934. évi XI. tc. javaslatánál, illetve a törvényjavaslat indoklásánál a nemzetnevelés ideologikus érve domináns lett. Szó szerint a következőket mondta miniszteri expozéjában:

„Az általános műveltség fő eleme, és egyben a magyar középiskolai oktatásnak gerince is a nemzetismeret. A tanítás központjában nem a humanisztikus vagy természettudományos, hanem a legtágabb értelemben vett nemzeti tárgyak állnak.”⁷⁶

Ebből adódott a törvény – már idézett – 1. paragrafus, és az, hogy szükségtelen eltérő középiskolai típusokat fenntartani.

Klebelsbergi alapon érzett rá a hómai gondolatokra Somogyi József, a Klauzál igazgatója „Pedagógia törekvéseink s a korviszonyok” c. tanulmányában: „...úgy véljük, úgy tudjuk és hisszük, hogy a nemzeti eszme magyar nemzeti egységünknek az az összetartó és erősítő abronsza, ami a színeiben pompázó faóriásnál a lombkorona.

Ennek a termékenyítő és ható nemzeti eszmének leghívebb őrizője, legönzetlenebb ápolója és melengetője az ifjúság. Ott-hona pedig az iskola. Innen van, hogy az iskola ügye: a nemzet ügye. Az iskolai és nevelési kérdések: a nemzet kérdései. Az iskola lépései: a nemzet lépései. Az iskola jósa a nemzet boldogsága... Itt, az iskolában forrnak, forognak azok a kultúrértékek, amelyekből forrongó korszellemünk új, erkölcsi világot alkot. Az egyéni sokféleség tanulóink málladozó és hálózatos világa, a forrongás örvényéből kikerülve, a közösségi egység felé tör, hogy így egységesen, a sokfelé húzóerő egyesülésével hozza világra az egyéni és a nemzeti haladást.

Itt, az iskola falai között mi, középiskolai tanárok, rakjuk le a nemzeti művelődés fényének alapjait.”⁷⁷

A gimnázium fontosnak tartotta, hogy a leendő állampolgárok, a nemzet állampolgárai, legyenek fegyelmezettek, jó modorúak. Erre nevelni kell őket. „Mi, tanárok nem feledtük egy pillanatra sem, hogy a nemzet jövőendő középosztályának lelkét

A leadott csontokat a Hungária Mútrágyagyárnak, illetve a Spódium és Enygyvár Rt.-nek szállították.

1938/39.

Az iskolai hősök emlékműve előtt zászlórudat állítottak. Erre minden reggel felvonták az országzászlót. A táblákra tanítás előtt jelmondatok kerültek. E két módszerrel kívánták erősíteni a tanulók magyarság- és valláserkölcsét.

1939. június 28.

Mint ismeretes, 1939. május 5-én elfogadta az országyűlés az 1939. IV. tc.-et „a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról” (az ún. második zsidótörvény). Ennek szellemében a kultuszminisztérium elrendelte, hogy a középiskolák első osztályába csak meghatározott számú zsidó növendékeket vehetnek fel. A főváteleknél a 6%-ot tartották mérvadónak, illetve a miniszter úgy nyilatkozott, hogy annyi tanulót fognak felvenni, amennyi arányosan az illető iskolába eddig is járt. A Klauzálban a fenti rendelet így realizálódott: a 72 év

végén osztályozott
elsős, (A, B osztály)
közül izraelita
volt kettő.
(Délmagyarország)

1939. szeptember 1.

Németország
megtámadta
Lengyelországot,
ezzel elkezdődött
a II. világháború.
Megoldódott
a magyar
hönvédség is,
hiszen Babnigg Béla
és Simon Elemér
rendes tanárokat
hosszabb
fegyvergyakorlatra
hívták be.

1940. április 22.

E napon volt
a Soli Deo Gloria
egyesület avatási
ünnepsége, amelyen
Kiss Antal, budapesti
missziói lelkész
szolgált. E református-
keresztény kollégium
tagjai az avatáskor
jelmondatukra
ügyeltek: „Tisztaság,
mértékletesség,
becsületesség.
Te azért a munkának
terhét hordozzad,
mint a Jézus Krisztus
jó vitéze.”

1939/40.

A Tunyogi-
magángimnázium
megszűntével
a gimnázium
létszáma közel
kétszázzal megnőtt
(465-ről 659-re).
Legnépesebb
a hetedik évfolyam
volt 101 tanulóval.

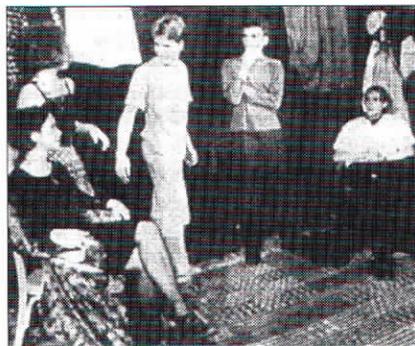
formáljuk, eszét élesítjük, jellemét alakítjuk. Az államhatalom megbízik bennünk s tanulóink összes szellemi javainak és erkölcsi értékének elbírálását hatalmi körünkbe utalta... A reálgimnázium a művelt élet iskolája, amelyben tanítványainkat a közéletre készítjük elő. Mi csak a szabványokban lefektetett törvényes rend hivatott őrei vagyunk. De tudjuk jól, hogy az oderint dum metuant „hangzatos latin elv rossz pedagógiai eszköz. Hangunk és modorunk a kimfvelt ember hangja és modora...”⁷⁸

A valláserkölcsi nevelést a hittanórák, a kötelező istentiszteletek, a közösen végzett szertartások (gyónás, áldozás, körmenetek stb.) éppúgy szolgálták, mint az első intézettörténeti korszakban.

Központi nevelési téma maradt a – napjainkban is nagyon fontos – családi életre nevelés is. A végkövetkeztetések minden korban azonosak: nem ruházhatja át a család a nevelés egészét az iskolára. Mert „... a nevelés a szülői háznak nemcsak feladata, hanem kötelessége is! Mégpedig olyan kötelessége, amelyben a legnehezebb paragrafus: a példaadás. Seneca mondja: „Hosszú az út prédikációkon keresztül, de rövid és eredményes példák-al.”⁷⁹

Az oktatással, neveléssel szorosan összefüggő metodikából két mozzanat említése érdemes: 1927/28-tól már általánossá vált a reálgimnázium által megkövetelt élő idegen nyelv „grammofonos” oktatása, és a harmincas évektől egyre több mozgófilm segíti a különböző szaktárgyak tanítását.

A tanórákon kívüli tevékenységek köréből a korábbi évekhez képest új elem a *cserkészet*. Mint közismert, az ifjúsági szervezetet 1908-ban az angol Robert Baden-Powel alapította 10-18 éves korosztály számára. Tudatos célja az volt, hogy az ifjúságban újjalakítsa a társadalmat, s ezen az úton megteremtse a keresztény kultúrát. Szervezeti kereteit a hadseregtől kölcsönözte. A tagokat őrsökbe, rajokba és csapatokban osztották, akik egyenru-

A Radnóti Miklós Kísérleti Színház Brutus című darab bemutatója és plakátja

hát hordtak, s katonás tevékenységformákban éltek: tisztelgés, felderítés, hadijátékok, tábori őrőség... stb. Nagyfokú elterjedését annak köszönhetette, hogy ügyesen építette be a pedagógiájába mindazt, ami a serdülő fiúkat vonzotta: a dzsungel, az indián- és a detektívromantikát.

„Magyarországon kezdettől fogva iskolai intézmény volt. Szórványos kezdeményezések 1912 végén értek mozgalommá: ekkor alakult meg a Magyar Cserkész Szövetség. Követelményrendszerét az ún. „cserkésztörvények” tartalmazták, amelyekben elvont humanista és valláserkölcsi alapelvek jutottak kifejezésre... Az első világháború után szélesebb körben elterjedt.”¹⁸⁰

Az állami főgimnáziumban az 1921/22-es tanévben alakult meg a 183. sz. Kinizsíról elnevezett cserkészcsapat, és a Klauzál-korszakot (majdnem) végigkísérte. 1948-ban hatalmilag oszlatták fel. Szervezeti keretét fenntartotta, de önállóságát elvesztette az 1939. évi honvédelmi törvénytől, amikor a fiatalokat inkább s leventemozgalom fogta össze (jórészt belekényszerítve őket.) A gimnáziumi alakulásról a következőket jegyezték fel.” Az intéző bizottság dr. Mayer Márton, Peidl Imre és Csapó Ödön tanárokból állt. Ennek az évről a munkája az alapvetés volt. 19 jó előmenetelű és viseletű III–V. o. tanulóval hetenként folyt a kiképzés. A jövő évben tovább fejlesztjük az intézményt.”¹⁸¹

A következő évben dr. Mayer Márton lett a parancsnok, folytatták a kiképzést, az évközi munkában pedig a kézügyességet fejlesztették. Foglalkozott a csapat kertészettel, és rendben tartották a rókusi templom parkját. A tanévet követő nyáron pedig megtörtént az első táborozás.

1923/24-ben a parancsnok megosztotta vezetési munkáját segédtitiszjével, a joghallgató Tarnay Alberttel. A tagok száma 40-re emelkedett. Lett cserkészföld: burgonyát, takarmányt termesztettek, tanfolyamon sajátították el a telefon-távírda fontosabb ismereteit, manualitásban a gyékény-, a raffiamunka, sőt az asztalos-ság ügyesített. 1924. februárjában a csapaton belül ifjúsági vöröskeresztsoport alakult.

A következő évben tovább differenciálódott a vezetés, lett parancsnokhelyettes is Virágh Sándor hittanár személyében, megalakultak az őrök, munkájukat az őrvezetők irányították. A szokásos tevékenységeken kívül (kiképzés, őrsi foglalkozások) a nyulászat és a városi múzeumban tartott vasárnapi és ünnepnap őrőség az új elem.

1925/26-ban Virágh Sándor lett a parancsnok, helyettese vitéz dr. Máriaföldy Márton (a későbbi igazgató), háromra nőtt a segédtitisztek száma: Agócsy László joghallgató, Herzensnyák Mihály orvostanhallgató és Varsa István műegyetemi hallgató. Az 59 tagból álló csapat 4 őrsé mellett ún. kiscserkészraj szerveződött.

Az 1926/27-es tanévben beállt a csapatlétszám 70–80 körülire, és ennyi is maradt. Tevékenysége évről évre ismétlődő mozzanatokból állt: kiképzés, avatás, munka, ünnepek, táborozás. A szervezeti felépítés bonyolódott, hierarchikusabbá vált: csa-

1939/40.

Az intézet zenekara e tanévben is szép sikereket ért el. Nagy szerepe volt ebben a zenekar vezetőjének, Szarka László zenetanárnak, aki a vezénylés, összeszoktatás mellett zenét szerzett, hangszerelt is.

1939/40.

A 183. sz. Kinizsi cserkészcsapat éves munkájára is rányomta bélyegét, hogy nem volt kellő idő és hely (a honvédség iskolai jelenléte miatt) a gyakorlatozásra. Az évenként megszokott munkákon kívül újdonság volt, hogy két vonatos és 2 kerékpáros őr indult a hódmezővásárhelyi repülőnapra és kiállításra.

1939/40.

A gimnázium Széchenyi István önképzőkörét dr. Für István rendes tanár vezette. A tagok három szakosztályban működtek: az irodalmi, a természettudományi és az aéro-szakosztályokban. (Ez utóbbi = repülőmodellező.)

1939/40.

A gimnázium folyamatos működését megnehezítette, hogy az épület egy részét a honvédség vette igénybe. Ezért délután is kellett tanítani, a különböző ifjúsági egyesületek pedig nehezen találtak időpontot foglalkozásaik megtartására.

1939/40.

A Mária Kongregáció kisebb tagozata, a Szent Imre Szívtestőr gárda tagjai rozsnyói kirándulásuk után egy Veszprém közelében tartandó táborozásukra készülődtek.

1939/40.

Az élő természet megismerését, a „Madarak és fák” napjának megünneplését több olyan tanulmányi kirándulás szolgálta, amelynek úticéljai a város környékének biológiai élettere, a parkok, Fehér-tó és a homoki erdők voltak. Szervezésükben, vezetésükben élen járt Gallé László és Littomeretzky János rendes tanár.

pat, raj, őr, kiscserkészőrs, kiscserkészraj, újoncörs, apródcsoport; élükön vezetőikkel. 1936/37-ben „vízre szálltak”, azaz lett víziőrs is, repülőmodellleztek. Az említett 1939. évi II. tc. (március 11.) a honvédelemről az iskolákra is vonatkozott. Szeptember 14-i a vallás- és közoktatásügyi miniszter 135 864 sz. rendelete, amely kötelezővé tette a nyilvános iskolák tanszemélyzetének a *leventeképzésben* és a leventeegyesületek irányításában való közreműködést, így a cserkészet – már nem szűnt meg – háttérbe szorult. Az „illetékességi” körök tisztázódtak az 1942/43-as tanévben. Ennek előzményei: 1. 1942. május 5-én adták ki a honvédelmi ismeretek c. tantárgy iskolai tanításának bevezetéséről szóló 106 396. sz. rendeletet; 2. június 26-i a 108 707. sz., az iskolai leventeparancsnokok megbízásáról és hatáskörének megállapításáról szóló. E kettő összekapcsolódott a testneveléssel is: az elméleti kiképzés a honvédelmi órán, a gyakorlati kiképzés (egy része) a testnevelés órán történt. Az iskolai leventeparancsnok feladatát a rendelet a következőkben állapította meg:” Az iskolai leventeparancsnok az iskola keretében felállított leventecsapat parancsnoka és leventéinek előljárója, irányítja és ellenőrzi az iskola leventéinek képzését.”¹⁰² A Klauzálban Bentzik Mihály lett az „elméleti” leventeparancsnok, mint igazgató, a tényleges (vagyis gyakorlatilag) Szegszárdy Boldizsár, a testnevelés rendes tanára. A honvédelmi ismereteket dr. Tatai-Molnár József, történelem-földrajz szakos tanította, a két negyedik, az ötödik, illetve a két nyolcadik osztályban heti egy-egy órában. Leventeoktatással foglalkozott még: dr. Alpár Gyula, Bakonyi László, dr. Devich Andor, Iványi János, mint leventeoktató.

Az 1928/29-es évben bajnokságot nyert Klauzál gimnázium labdarúgócsapata. Állnak (mezben): Kondor Imre, Solti József, Toókos György, Popon Ernő, Tóth László, Csucska János, Ligeti Lajos, előtérben: Szabó Zoltán, Kovács Kálmán, Szabó Kálmán és Bodnár Károly.

Ebben a tanévben (1942/43) szerveződik újjá a cserkészcsapat – miután az igazgatót, a cserkészparancsnokot, vitéz dr. Máriaföldy nyugdíjazták – Musulin Béla parancsnokságával, új próbaszabályzattal, de lényegesebb tartalmi átalakulás nélkül.⁸³

Az 1943/44-es tanévben a leventeoktatás és a cserkészlet békésen megfér egymás mellett, ám légóoktatással bővült, amelynek parancsnoka Musulin Béla lett, míg dr. Alpár Gyula leventeoktatósága mellé felvette a cserkészparancsnok címet is.⁸⁴

A légóoktatás a háború befejeztével (átmenetileg) megszűnt, a leventemozgalmat az Ideiglenes Nemzeti Kormány törölte el. A cserkészlet, a leventemozgalom mellett e korszak sajátos tanuló tevékenysége a *diákrendőrség* (ma ügyeletnek nevezik). Az 1940/41-es tanévben hozta létre Lázár László tanár. Fő célja az intézet belső rendjének fenntartása. Az igazgatóság és a tanári kar nevelési céljainak elérésére hasznosnak ítélte. Ahogy megfogalmazták: „Az ifjúsági rendőrség intézménye tagjait a tagjain keresztül az egész ifjúságot fokozott kötelességteljesítésre, felelősségérzetre, engedelmségre, tettekre késztetve, rendszerre és a „primus inter pares” elve alapján tekintélytisztelőre neveli.”⁸⁵ A diákrendőrség első kapitányi tisztét Ludwig László, VIII/A osztályos tanuló töltötte be, segéd tisztül a VII/B – a Mocsai Lajos választotta, helyettese pedig Bányai József, VIII/B-s tanuló volt. Nekik és a „közrendőröknek” a tanári testület elismerését fejezte ki, az 1942/43-as évben pedig megállapította: az ifjúsági rendőrség immár 3 éves múltjával nélkülözhetetlenné vált. Az 1944/45-ös, fiúgimnáziumok összevonásakor „eltűnt”.

Az iskolákban – az ország gazdasági igénye szerint – fel-fel-tűnik az intézményes hulladékanyag-gyűjtés, mint tanórán kívüli tanuló tevékenység (l. pl. az úttörő, a DISZ-es mozgalom versikéjét: Gyűjtsd a vasat és a fémét, / Ezzel is a békét véded!). A Klauzál-korszakban (a méhecskéék gyűjtő munkájához hasonlítva) *Diákkaptárnak* hívták. Az országos sorszámban a 717-es számot kapták, tehát teljes neve: a 717. sz. Diákkaptár lett. Alakulása az 1939/40-es tanév (jóllehet az intézet már korábban is végzett gyűjtőmunkát, pl. csontgyűjtést). Munkájukat Iványi János tanár irányította. Általában a kisebb „méhecskéék”, az alsó osztályos tanulók végeztek számottevőbb kaptármunkát. Gyűjtöttek vasat, ólmot, rezet, horganyt, textíliát, papírt, üveget, csontot, almamagot, gesztenyét, gumit, szárított kenyérhéjat... stb. Egy-egy évben egy-egy anyagot kiemeltek, ez lett az „akció”. Havonta lapjuk is jelent meg, Diákkaptár címmel, amelyben „Összetartó és buzdító ereje és hatása van... felrzza a lankadást, további munkára serkenti a szorgalmasokat, és mind-egyik diákban növeli és tudatosság teszi a közösségi érzést.”⁸⁵

Az intézeti *sportkör* az 1924. évi december 4-én és folytatólag 10-én megtartott közgyűlésen alakult meg. Tanárelnök: Csapó Ödön lett, testnevelő tanár; ifjúsági elnöke Gálffy Ferenc, VIII. osztályos tanuló. A sportkör címe (akkori helyesírással): Szegedi magyar királyi állami Klauzál Gábor reál-gimnázium Árpád sport-

1939/40.

Hódított az oktatófilm. Módszeres felhasználásuk eddig is eredményes (már-már nélkülözhetetlen) volt biológián és földrajzon. E tanévben újabb tantárgyak kapcsolódtak be: a fizika, a nyelvi tárgyak, sőt a testnevelés is. 138 oktatófilm pergett 330 esetben 17 osztály tanulói előtt.

1939/40.

A szegedi templomok ünnepnapokon igen zsúfoltak, látogattak. Ezekén vesznek részt a diákok is, ami a vallásos nevelésben komoly akadályt jelentett. ez az előző évben megindult Diáktemplom-építési mozgalmat mind a tanulók, mind a szülők szorgalmazták.

1939/40.

A tanári testület összetétele (a hitoktatókon kívül): 1 igazgató, 18 rendes tanár, 7 helyettes tanár, 1 segélydíjat tanár (ő Takács János, latin-oroszlakos).

1939/40.

**Megszűnt a szegedi
Tunyogi Csapó János
magángimnázium.
A tanulók egy része,
a tanárok közül
pedig négy a
Klauzálba került:
Bódis Géza
székesfehérvári,
Iványi János
ipolyvási,
Szabó Béla soproni
és Lázár László
losonci helyettes
tanárok.**

1940.

**Ez év augusztus 30-án
született meg
a II. bécsi döntés,
melynek értelmében
az elcsatolt
területekből újabbak
kerültek vissza
az országhoz.
Így Erdély is.
Az onnan való,
és ahhoz
rendkívülien
kötődő
Muzsnai József
rendes tanár
szülőföldjén
visszatérésének
örömeiben kapott
infarktusból
váratlanul elhunyt.**

1940. szeptember

**Az e havi érettségi
vizsgára 47 tanuló
jelentkezett.**

**Ők két tételtől
választhattak
magyar nyelv és
irodalomból:**

1. Az emberi élet célja
a Csongor és Tünde
és Az ember
tragédiája alapján;
2. A figyelem

köre. Jeliséje a kor „nagypolitikáját” tükrözte: „Előre az új honfoglalásra!” Színként a fehér-feketét választották. (Az alakulást rögzítő jegyzőkönyv valószínűleg elveszhetett, mert mind 1938-ban, mind 1943-ban 1923. októberét jelölik meg alakulásnak.)⁸⁶ Téli, illetve őszi-tavaszi szakosztályokban működött. Télen a tornaszakosztály a reáliskola tornatermében gyakorolt, az úszók a városi gőzfürdőben, a vívók a Szegedi Vívó Egyesület „Levente” osztályában. Ősszel-tavasszal-nyárelőn az atlétáknak a SZAK újszegedi pályája adott otthont, az ún. játékszakosztály az újszegedi játéktéren működött, az úszók helye nem változott. A sportkör tagjainak száma az alakulás évében 122 volt. Az intézet tanulói a testnevelési alapra díjat fizettek, ezzel a sportkör gazdálkodott. Az első évben szervezték meg először a szegedi középiskolák évi közös tornaünnepélyét, és ez hagyománnyá vált, évente megismételték. Az 1925. május hó 21-én (áldozócsütörtökön) megtartott közös tornaünnepély színhelye a SZAK-pálya volt. Korhangulatot jelzett a 2. program pont. Miután az iskolák felvonultak, oszlopokban álltak, kórusban mondták el a Magyar Hízekegyet. Hasonlót jelzett a 4. program is: tömeggűlát alkottak az összes tanuló részvételével, minden oszlop egy-egy gűlát, összesen tizenötöt. A gűla csúcsán álló tanuló kezében egy táblát tartott, azon egy betű látszódt.

A betűk összeolvasata: „Még feltámadunk!” lett.⁸⁷

1925/26-ban 120 tagot jegyeztek. E tanév lehetett kiindulópontja a középiskolák labdarúgásának, mert a KISOK (vagy KISOSZ) a Középiskolai Országos Sportközpont (vagy Sportszövetség) programjába felvette a labdarúgást is.

1926/27-ben a 126 sportkörtől tanuló országos szinten is jegyezték. A MASZ országos atlétikai versenyén a 11 intézet közül a klauzáliták a III. helyet szerezték meg pontversenyben, továbbá egy első (magasugrás) egy második (10x100 m-es stafétafutás) és két harmadik hely (súlylökő- és magasugrócsapat) lett az övék.

A következő két év legnagyobb sikerét a labdarúgók érték el. Az intézet volt diákja e sportágról a következőket írta: „A húszas évek elején a középiskolákban nem szívesen látott játék volt a labdarúgás. A diákoknak kicsapás terhe mellett tilos volt polgári egyesületben szerepelniük. A KISOK programbevétele után Kovács Buna, intézetünk tanáranak kezdeményezésére megindultak az iskolák közötti bajnokságok. Az első találkozót 1926 tavaszán történt, mikor a Klauzál legyőzte a Tanítóképző csapatát, és lett Szeged első labdarúgó diák bajnokcsapata. Az országos bajnoki címet 1928-ban a pesti Széchenyi gimnázium csapata elleni 5-3 (1-1) győzelmünkkel szereztük, és ezt meg tudtuk ismételni az 1928/29-es évben is, amikor a pestújhelyi Felsőkereskedelmi csapatát győztük le 1:0-ra. (Mindkét mérkőzés Szegeden volt.) ...A labdarúgást később is folytatottuk egyesületük (KEAC, SZVSE... stb.) kiválóságai közé tartoztak. Közülük dr. Tóth László (KEAC) 1937-ben a magyar főiskolai válogatottal főiskolai világbajnok lett, dr. Solti József (KEAC-PHÖBUSZ) a harmincas évek közepén a magyar válogatottban szerepelt.”⁸⁸

A sportkör szakosztályai évről évre hol nagyobb, hol kisebb eredményeket elérve általában előkelő helyen álltak az országos intézeti ranglistán. 1937/38-ban a 159 sportköri tag az alábbi szakosztályokban dolgozott: torna, atlétika, játék: labdarúgó, kosárlabda, vízipóló, úszó, céllövő, birkózó, tenisz, asztalitenisz. Az atléták „beköltöztek” Újszegedről a KEAC (Kitartás Egyetemi Atlétikai Klub) sporttelepére, az úszóknak jó időben rendelkezésre állt a SZUE nyitott uszodája (a mai Ligetfürdő, a régi hídtól balra), a téli sport üzésére a Szegedi Korcsolyázó Egylet, a Vasutas Sport Egylet és a Korzó-jégpálya nyújtott lehetőséget.

A sportköri létszám az 1939/40-es években érte el e korszak maximumát: 357 főt. Ez korosztályonként a következőket jelentette: I. 24, II. 72, III. 142, IV. korosztály (a 16 év feletti): 119 fő.

A sportkör az iskolák összevonásáig működött. Az *önképzőkörnek* volt a legnagyobb hagyománya, hisz alapszabályát 1904-ben fogadták el, a klauzalista korszakban is – apróbb módosításoktól eltekintve – ez lett a mérvadó. Az oktatás differenciálódása megkívánta, hogy a kör, melyet *Széchenyiről* neveztek el, differenciálódjon, szakosodjon. Sportköri mintára a mindennapi munka szakosztályokban folyt. Ennek rendszere a harmincas évek közepére kialakult, körülbelül úgy, ahogy azt a tanév, az 1939/40-es mutatta.

Az önképzőkör egészségét dr. Fűr István vezette, mint tanárelnök. „Tisztikara” és a bizottsági tagok tanulókból álltak. A tisztikar elnökből, főjegyzőből, főpénztárosból, főkönyvtárosból, jegyzőből, ellenőrből és könyvtárosból állt. Hozzájuk társult hat bizottsági tag. Valamennyien a VII., VIII. osztályokból kerültek ki. Az önképzőköri tagok irodalmi, természettudományi és az aeroszakosztályban fejtették ki munkájukat, a körhöz tartozott az iskolai zenekar és énekkar is. Ez utóbbi kettő fontos része lett az intézeti és a tanulói intézmények ünnepeinek.

Az irodalmi szakosztályt dr. Fűr István vezette. Tevékenységük az iskolai tanulmányokkal kapcsolatos problémák megvitatására irányult a tagok tanulmányokkal, javaslatokkal és bírálatokkal szerepeltek. Ünnepséget rendeztek október 6-án, március 15-én; Mátyás király emlékének és anyák napján. Ezekben az intézet ének- és zenekarával együtt léptek fel.

A természettudományos szakosztályt Musulin Béla tanár-elnök vezette. A kör tagjai különféle témakörökből tartottak előadásokat.

Az aeroszakosztály Dombi Béla tanár vezetése alatt működött. Sikló- és vitorlázógépeket építettek, azokkal versenyeztek.

(A fiúintézetek összevonásáig működött még bélyeggyűjtő- és fotószakosztály.)

Az önképzőkör pályatételek kitűzésével is igyekezett tagjait munkásságra serkenteni. A 12 pályatételből 10 tantárgyakra vonatkozott, a 11. Szeged falfestményei felől érdeklődött (tárgya: képzőművészet), a 12. pedig a repülés köréből egy időtartam modell megépítését kérte.⁸⁸

mibenléte és feltételei. Valamennyi jelölt az első tételt választotta.

1940/41.

Már csak két évfolyam: a VII. és a VIII. tanult a reálgimnázium tanterve szerint. A többiekre az egységes gimnáziumi tanterv vonatkozott.

1940/41.

Az intézet növendékei végeztek az iskolaudvaron létesített biológiai iskolakert gondozását, az őszi és tavaszi munkálatokat és a madárteretést. A Gallé László tanár által létrehozott 369 m² nagyságú kert „termése” jól felhasználható a természetrajz órákon.

1940/41.

Sokasodott az iskolai „Diákkaptár” feladatköre. Az Anyaggazdálkodás Textilipari Bizottságának a Diákkaptár Szövetséggel történt megegyezése alapján az országosan megindított textilhulladékok gyűjtésének – egyetlen – szegedi átvéőhelye a Klauzál lett.

1940/41.

Az intézet életében új szint jelentett a diákrendőrség megjelenése folyosókon, udvarokon, osztályokban. Lázár László tanár kezdeményezésére jött létre, és végezte – közmegelegedésre az intézet belső rendjének fenntartását.

1940/41.

A Magyar Aero (repülőmodellező) Szövetség 50 pengővel és körülbelül ugyanannyi értékű anyaggal jutalmazta az iskola egyesületét, elismerve ezzel, hogy az 1935/36-os tanévben alakult klub országosan is jegyzett eredményeket ért el.

1940/41.

Elbúcsúztatták Inczedy László katolikus hittanárt, aki 14 éves működéséből négy évet töltött a Klauzálban, mindenki legnagyobb meglegésére. Felsőbb hatásai és Szeged város vezetősége a Szeged–móravárosi plébánosi tisztségbe emelte.

1941. szeptember 25.

Az intézet ifjúsága részt vett

Lapis András szobrászművész Klauzál Gábor című szobra előtt a gimnázium baráti körének tagjai. Jobbról a jelenlegi igazgató, Gál Béla

Önképzőköri irányítású (szervezeti keretű) volt az énekkar, a zenekar. Mindkettő előzménye a főgimnázium megléte alatt kezesedő. Az énekkar – az 1919-es kaotikus első felévet leszámítva – folyamatosan „átcsúszott” a Klauzál-korszakba. Tagjainak száma fokozatosan növekedett, 29/30-ban haladta meg először a 100 főt, legnagyobb létszámot az 1937/38-as tanévben jegyezték, 160-at. Ezt nevezték nagykarnak, az ebből kiválasztott 42 elit énekes adta a kiskart. Iskolai ünnepélyeken szerepeltek és gyakran működtek közre ismeretterjesztő előadásokon (kulturáldélutánok) a felsővárosi és a rókusai Katolikus Házakban. Repertoárjukból néhány-érdekes: a nagykar megtanulta négyszólamú vegyes karra a Himnuszt. Ahogy írták, csodálatosan „szólt”, csakúgy, mint Kodály négyszólamú kánonja Berzsenyi: A magyarokhoz című ódájára. Az összevonás előtti kart Török Mihály vezette, műsorukból Buchner Nemzeti dala emelkedett ki.

Az intézeti zenekar 1925/26-ban alakult újjá, folyamatosan bővült. Nagy sikereit Csurik Dénes (testnevelő tanár) és dr. Tóth Pál tanárok együttes működése alatt érte el, a harmincas évek utolsó harmadában. A zenekart Csurik vezette (ő maga gondolkázott), Tóth Pál pedig a zenekar elsőhegedűseként segített. 1939/40-ben Szarka László zenetanár vette át irányítását, aki „mellesleg” zeneszerzőként, hangszerelőként is ismert volt. A zenekar (az énekkarral közösen) többször játszott Magyar daleyveleg c. összeállítását. Gyakran szerepeltek kültagok is benne, legtöbbször felsőipariskolai tanulók.⁸⁹

Az iskolai valláserkölcsi nevelés – a hitórákon kívül – felekezeti egyesületekben, kongregációkban történt. Mindkét iskolatörténeti korszakban a katolikusoké volt a domináns. Hitbuzgalmi egyesületüknek teljes neve (1908-ban) – akkori helyesírással -: a

Gyertyaszentelő Boldogasszonyról nevezett és Szent Imre herceg pártfogása alatt álló ifjúsági Mária Kongregáció, röviden MK. Kezdetben egységesen működtek, 1924/25-ben már két szakosztállyal: egy eucharisztikussal és egy misszióssal. Ahogy a korszakban a kereszténység erősödött, úgy nőtt a szakosztályok száma. 1937/38-ban már öt szakosztályban folyt a lelki élet. Az előbbi kettő mellé felnőtt a szociális, a sajtó és a hitvédelmi, sőt lett egy hatodik is: a testőrzetói. Ez utóbbiak külön néven is szerepeltek: Szent Imre Első Szívtestőrgárdája. Szervezeti felépítésük a következő volt: élén a prézes állt (prézes= latin praeses = elnök, előljáró, főnök, vezető) a mindenkori hittanár; a tanulók vezetője a prefectus, akinek szervezőmunkáját tanulói asszisztensek segítették. Gyakorta volt külön titkár is.

Feladatuk volt többek között: a tagjelöltek tanítása, felavatása, közös (rendszerint heti alkalommal történő) gyűlések, amelyeken a lelki élet vizsgálata a kívánalom, közös gyónás, áldozás, istentiszteleti részvételek; egyházi ünnepek, szentek tisztelete, az értük tartott szertartásokon való cselekvő közreműködés... stb. Működésükről legrészletesebben az 1942/43-as évet követően számoltak be. E szerint „A Mária Kongregáció ez évi célkitűzése az volt, hogy a mindinkább elterjedő újpoány eszméknek ellenállni tudó, igazi keresztény lelkiségű s az ősi máriás magyar szemmel átitatott világi vezetőket képezzen ki.”⁹⁰

A beszámolóban első helyre a világnézeti kiképzést tették. A világnézeti előadások és megbeszélések tengelyében a „vezérifjúság” gondolata állott. Második helyre a hitéleti szempontok kerültek. Itt a fő cél „az eucharisztikus lelkiség kialakítása és elmélyedése volt.” A kongregánisták minden hónap első vasárnapján közösen járultak a szentáldozáshoz. Szorgalmazták a magyar engesztelés gondolatának tudatosítását és terjesztését nemcsak a gimnáziumban, hanem azon kívül is.

„Részben munkálkodásuk eredményének tudható, hogy Szeged középiskolásai közül 1300-an határozták el magukat 1943. minden hónap első péntekének szentáldozással való megünneplésére.”⁹⁰ Szegedi mozgalommá fejlődött és 1500 diák vett részt a májusi erénygyakorlatok végzésén. Sőt „A május 9-én Szeged összes MK-jainak bevonásával megtartott nagy engesztelő zarándoklatnak külső megrendezését is kongregánistáink vállalták.”

Munkájuk harmadikaként az eszmeterjesztést jelölték meg. A MK bekapcsolódott a vándorkönyvtár akcióba és a vallásos könyveket terjesztette. Saját könyvtárát jellemzően könyvekkel gyarapította. „A lelkigyakorlat alatt a kongregánisták egy könyvesbolt felállításával gondoskodtak arról, hogy a szabadidőben az intézet növendékeinek alkalmuk legyen jó, de olcsó lelkiolvasmányokat beszerezni.”⁹⁰

Negyedikként a mozgalmi tevékenységről szóltak az ismertettek. „A MK-ból indult ki a gimnáziumi ifjúság AC-s alapon (AC= actio catholica) való megszervezésének gondolata, amelynek tervezetét Kemenes Béla, V. osztályos tanuló készítette el. Az

a Délvidékről hazatért honvédelakulatok ünnepélyes fogadásán.

1941/42.

Még mindig nem gyűlt össze elég pénz a diáktemplom felépítésére, pedig a klauzalisták kitétek magukért: 800 pengőt gyűjtöttek az év folyamán.

1941/42.

A tanév folyamán a tanári testületből katonai szolgálatot teljesített: Devich Sándor, Dombi Béla, vitéz dr. Mészáros György, Miltner Kelemen Mihály, Takács János és dr. Fitos Ernő.

1941/42.

Az iskolavezetés egy körkérdésében – egyebek mellett – azt is vizsgálta, van-e a tanulóknak magyaros ruhája. A válaszokból kitűnt, hogy a növendékek 62%-ának van már színös magyar ruhája, és akiknek nincs, azok közül is többen a közeljövőben óhajtanak csináltatni.

1941/42.

A különböző módon visszakért

(visszacatolt)
országgrészekből
újra lett tanulója
a Klauzál-nak.
Csanád–Arad–
Torontál
vármegyéből 59-en,
Máramaros
közigazgatási királyi
területről 8-an
érkeztek.

1942. nyara

Belső tatarozásokkal
telt el az iskolai
szünetidő.
Az irodák,
a tanári szoba,
a tantermek
és a folyosók
szépültek meg.
Korszerűsítették
a természetrajzi
előadót.

1942. július 3.

Változott
a kultusztárca
vezetése: Hómant
Szinyei Merse Jenő
követte
(1888-1957-ig élt).

1942. augusztus

A 183. sz. Kinizsi
cserkészcsapat
Borsabányán,
a Horthy-csücs
lábánál kététes
táborban vett részt
Misulin Béla tanár-
parancsnok
irányítása alatt.
A 72 tagból
harmincan
táborozhattak.

1942/43.

Változtak
a továbbtanulási
szokások.

AC diákvezetősége bonyolította le a lelkigyakorlat zavartalan külső menetét; rendezte meg május folyamán a „legszebb osztályterem” versenyt, és a tanárok karácsonyi és húsvéti üdvözlése megváltásképpen kerekén 100 pengőt juttatott a vöröskeresztes, ill. családvédelmi célra.⁹⁰⁰

A református diákok gyülekezetének teljes neve ekképpen fródott: Szegedi Kiss István Soli Deo Gloria-Kollégium. Ez az egyesület „olyan református-keresztény középiskolás tanulók közössége, akik az iskolai élet minden területén Jézus Krisztus elveit és mértékét akarják érvényesíteni, s akik a régi magyar kálvinista diákélet értékes hagyományait föleleveníteni és gyümölcsöztetni akarják nemzetük szolgálatára. A kollégium jelszava: Tisztság, mértékletesség, becsületesség.”⁹⁰¹

Az összejöveteleken bibliakörökben folyt a lelkigyakorlat, ezeket felnőttek vezették. A reformátustanulók számától függően a korszakban 5-től 9-ig volt a számuk egy-egy tanévben. Többször rendeztek szeretetvendégséget, Mikulás-délutánt, karácsonyi ünnepélyt. Kiemelkedő eseményként jegyezték, hogy 1942. november 29-én teadélutánt tartottak, amelyre a sebesült honvédeket is meghívták. „Ezen az ünnepségen a központi előadást dr. Soós Géza, miniszteri titkár, a SDG elnöke tartotta.”⁹⁰²

(Soli Deo Gloria=egyedül Istennek a dicsőség. Szegedi Kis István 1905-ben Szegeden született, Zwingli irányát képviselő reformátor volt, mint egyházszerző lett nevezetes. Ráckevén halt meg 1572-ben.)⁹²

Ahogy a Klauzál-korszak bevezetőjében szó esett róla, 1944/45-től szinte állandóan változó feladatok háruhtak a gimnáziumra, ezért célszerű a kronologikus feldolgozás.

Az 1944/45-ös évben szeptemberben megtörténtek a beiratkozások, de a tanév később kezdődött, mégpedig iskola-összevonással. Szeged valamennyi fiúgimnazistája a Klauzál épületébe járt, hivatalos neve *Szegedi Városi Fiúgimnázium* lett. Mivel a szovjetek október 11-én elfoglalták a várost, Szeged kiesett a nyilas kormány október 29-i rendeletének hatásköréből, mely szerint az oktatást ideiglenesen szüneteltetni kell, megszervehették a tanítást, amely november 23-án ténylegesen megindult, közel 1200 tanulóval. Az igazgató a piarista Csonka Mihály lett.

Télen szénhiány, tavasszal tifuszbajrány hátráltatta az oktatást, de eleget lehetett tenni a miniszteri rendeletnek (lásd: kronológia 1945. február 26.), és befejezték a tanévet: 1136 nyilvános és 64 magántanulót osztályoztak. Az 57 érettségiző diák közül 26 volt klauzalista.

„Szabályosnak” mondható az 1945/46-os tanév: a tanári testület megtartotta alakuló ülését Gallé László vezetésével, akit szeptember 19-én igazgatóvá neveztek ki (1.: kronológia). A Veni Sancte is megtörtént szeptember 10-én, a tanítás pedig megkezdődött szeptember 11-én, reggel nyolc órakor. Az idézőjel azonban indokolt a szabályos szón, mert:

I. A 6650/1945. M. E. és a 37 000/1945. V. K. M. sz. rendeletek

értelmében meg kellett szervezni a gimnáziumi első osztály helyett az általános iskola V. osztályát. Megtörtént. 77 nyilvános és 4 magántanulóval indult, ami egyben azt is jelentette, hogy a nyolcosztályos gimnáziumból a 2–8. évfolyamok maradtak.

2. Az előbbi sz. V. K. M. rendelet „Részletes utasítása” szerint a gimnáziumi 5. osztály tanulói választhattak „reális” irányt, azaz latinmentes tagozatot. (17-en éltek is e lehetőséggel.)⁹³

A tanítás tartalmában az 1938-as óraterv 1945-től lényegesen módosult. Az élő idegen nyelvek sorában megszűnt a német nyelv vezető szerepe. Választani lehetett az angol, a francia, az orosz, az olasz és a német nyelv között. Sőt élő idegen nyelv helyett görög nyelvet és irodalmat is lehetett tanulni. Új tantárgyként szerepelt minden osztályban, heti egy órában a „mindennapi kérdések” órája, amely elsősorban a világnézeti-politikai nevelés céljait kívánta szolgálni. Megszűnt tárgyak: honvédelmi ismeretek, szépirás, gyorsírás. A fent említett reális tagozat lényege, hogy latin helyett vegytant, ábrázoló mértant tanultak, illetve mennyiség-tani gyakorlatokat végeztek.⁹⁴

Rendkívüli tárgy mindössze egy maradt: Dömösi Pál tanította heti két órában az orosz nyelvet és irodalmat.

A tanári kar lényegesen megváltozott: sokan elmentek, elesetek, hadifogságban voltak; sokan jöttek. A tantárgyfelosztás év közben nem változott: 29 jegyzett nevet (rendes tanár, helyettes tanár, beteghelyettesítő tanár) tartalmazott, és hat hitoktatót. Bentzik Mihály minősítése a szokatlan: tanári szolgálatra beosztott igazgató. (A tanárokról egyebeket: l.: kronológia)

A tanórán kívüli tanulói tevékenységet jelző ifjúsági körök, egyesületek közül működött: a Mária Kongregáció, a Szívtestőrgárda, a Soli Deo Gloria szövetség, az önképzőkör, a cserkészcsapat, a diákaptár, a sportkör, a felügyelő diákság és az ifjúsági segítő egyesület. (l.: kronológia)

A tanév végén az osztályozott tanulók száma (nyilvános és magán) 414, érettségizett 80. A 80-ból 66-an tanultak tovább ebből jogon 22-en, orvosin 15-en. Az iskola nevéből elmaradt a királyi, viszont általános iskolával bővült. Ezért (a V. K. M. által meg nem erősítetten) neve: *Szegedi Magyar Állami Klauzál Gábor Gimnázium és Általános Iskola*.⁹⁵

Az 1946/47-es tanévben az intézeti név nem változott. Az iskola alapfelállása: „általános iskola: 5., 6. osztály; gimnázium III–VIII. évfolyamig; reális tagozat: a gimnázium V. és VI. osztálya. (Ellentétére a humánus tagozatot használták.)

Új elem volt a paraszt dolgozók gimnáziumának megszervezése. Mivel az eddigi iskolatörténeti feldolgozások csak címszerűen utaltak rá, álljon itt Gallé László, igazgató részletező leírása:

„A 4.841/1946. sz. V. K. M. rendelet és az 1946. évi október 19-én kelt 119.493/1946. V. ü. o. sz. engedély alapján a Szeged környéki falvakban és tanyaközpontokban iskolánk szervezte meg a paraszt dolgozók gimnáziumi előkészítő tanfolyamait. Eb-

Míg korábban a katonatiszti és az ügyvédi pálya állt az érdeklődés előterében, ez évben 52 érettségiző tanult tovább a 77-ből. Közülök 18-an az orvosi karon, katonai főiskolán 11-en, és mindössze négyen a jogi karon.

1942/43.

Az iskolai 717. sz. Diákaptár gyűjtött anyagokból szerzett pénzen és egyéb megtakarításokból hajózási részvényeket vett, valamint vásárolt 50 kötetet a Hasznos Könyvtár sorozatból.

1942/43.

Az intézeti énekkar 118 tagból állt. Megoszlásuk: 45 szoprán, 42 alt, 15 tenor, 16 basszus. Műsorukból kiemelkedett Kodály–Berzsenyi: A magyarokhoz c. négyeszlámú kánonja.

1942/43.

Az iskola Mária Kongregációjának ez évi – általános – célja az volt, hogy a mindinkább terjedő újpogány eszméknek ellenállni tudó, igazi keresztény lelkiségű s az ősi máriás magyar szemmel átitatott világi vezetőket képezzen ki.

A szülőknek tartott tanári előadások is a tanulók nevelését szolgálták. Az év folyamán az igazgató a fakultatív hitoktatásról, Böhmör Béla tanár a tuberkulózisról beszélt a szülőknek.

A tanulói létszám igencsak mecsappant, hiszen már csak hat évfolyamra jártak. Év elején 237 nyilvános és 41 magántanulót írtak be. Év végén osztályoztak 230 nyilvános és 39 magántanulót, ezek közül 17 lett az ismétlő. A 60 érettségizett közül 47-en tanultak tovább. E tanévben a mérnöki pálya vonzotta a legtöbb végzős klauzálístát, 14-en tanultak a József nádor műegyetem mérnöki osztályán.

23 tanárt jelölt az évi tantárgyfelosztás (az igazgatóval együtt), a szakos ellátottság 100%-os volt.

Az előző évnél felsorolt ifjúsági körök és egyesületek mellett Angol Club alakult Mucsi József tanár vezetésével, és létrejött az iskolai 48-as bizottsága VII. osztályos tanulókból. Elnöke Bertók Sándor, a vezetőség tagjai: Bérczi Mihály, Kakuszi Imre és Najzer Lajos. A nevében lévő célkitűzéseik mellett programjukban szerepelt a tanulmányi eredményük javítása, az osztályok díszítése, a belső rend és fegyelem megszilárdítása, a szép és tisztaságérzés nevelése.⁹⁵

Az 1947/48-as tanév az iskola történetében az 50., a magyar nép történetében pedig 1948. március 15-e az 1848-as forradalom 100. évfordulója. E két eseményt kapcsolta össze az intézeti jubileumi ünnepségsorozat, amely öt csoportra oszlott: 1. a centenáris évvel egybeeső szabadságünnep rendezése; 2. kultúrverseny keretében jubileumi színelőadás rendezése; 3. a VIII. osztályos tanulók ballagása alkalmával ünnepélyes búcsúzó tartása; 4. jubiláris évfolyam ünnepély rendezése; 5. a 10, 20 és 30 éve érettségizett öregdiákok találkozásának ünnepi keretek között való megtartása. A két eseményt kapcsolta össze a kultuszminiszter, dr. Ortutay Gyula is: „A magyar ifjúság, amely most a szabadság százéves évfordulója alkalmával a márciusi ifjak újra átélte szellemének a vertegetében indul a magyar jövő építésére, legyen öntevékeny, népszerű és művelt. A szegedi Klauzál Gábor Gimnázium diákjai, akik ebben az évben ünneplik iskolájuk 50 éves fennállását, járjanak kitartással ezen az úton, mert csak ez vezet a jobb, szociálisabb, demokratikusabb jövő felé.”⁹⁶

A tanítás megszervezése a V. K. M. 90 000/1947-es sz. rendelete szerint történt: az alsó évfolyamok leváltak, és megnyílt az önálló Szegedi Klauzál Gábor Állami Általános Iskola. Osztályai az épületben maradtak, a tanárok némelyike is tanított benne, de az iskolavezetés (és irányítása) önálló lett. Így az intézet neve újra változott: Szegedi Magyar Állami Klauzál Gábor Gimnáziummá. A nyolc évfolyamból öt maradt: a IV-től a VIII-ig; a VI–II. kivételével a tanítás párhuzamos osztályokban folyt. A nyilvános tanulók száma – értelem szerint – tovább csökkent, év végén mindössze 212 növendéket osztályoztak. A tanulmányi eredmények azt mutatták, hogy a gimnázium „enyhült” a háború előtti eredményekhez képest, mert 14-en kitűnőek, 11-

vasárnaponként pályaválasztást megkönnyítő előadások voltak egy-egy szakterület ismerőjétől. Szó esett a katonai, a pénzügyi, a gyógyszerészeti, a postai, a bölcsészettudományi, a gazdasági és a kereskedelmi pályákról.

1944. március 22.

A Horthy-korszak utolsó kultuszminisztere Antal István lett e naptól.

1944. április 26., 27.

A II. világháborúban részt vevő magyar honvédek súlyos veszteségeket szenvedtek a szovjet fronton. Ott harcoltak az iskola volt növendékei is. Közülük Pásztor Tibor zászlós április 26-án, ifj. Rakoncay (Racsó) Gyula április 27-én halt hősi halált. Pásztor 23, Rakoncay 24 éves volt, 1938-ban, illetve 1940-ben érettségiztek a Klauzáiban.

1943/44.

Háborús év – kaotikus jövő. A következő tanévtől az alábbiakat lehetett tudni a tanév végén: „A rendkívüli viszonyokra tekintettel az év eleji különböző

**időpontokra
vonatkozó
felvilágosítást,
ill. tájékoztatást
az intézet igazgatója
adni nem tud.
Minden tudnivalót
a napisajtó és
az intézet kapujára
felfüggesztett
hírdetések útján
közlünk
az érdekeltekkel
a megfelelő
időpontban.”**

1943/44.

**Újabb aktualitás
az írásbeli érettségi
tételcímekben.
A magyar írásbelit
április 17-én
tartottak.
A két tétel pedig:
1. János vitéz és a
magyar népmesék
világa vagy
2. A légítámadás
és a légvédelem
fizikája. (!)**

1943/44.

**A tanév tanítási
órákon túli
feladataiból dr. Alpár
Gyula, német-francia
szakos rendes tanár
vállalt a legtöbbet.
Túl azon,
hogy
igazgatóhelyettes
volt, vezette a légót,
a Diákkaptár
csoportelnökeként is
dolgozott,
leventeoktató és
cserkészparancsnoki
poszton is működött.**

1943/44.

**A rövid tanév sem
volt mentes tanítási**

en jelesek és 17-en jó rendűek lettek, ami az intézeti tanulólétszám harmada.

Az oktatásban új elem nincs, a reális osztályok száma már három. A tantárgyfelosztás (az igazgatóval együtt) 24 tanárt jelzett. A változás mindössze annyi volt, hogy Pellei Emilt igazgatóvá nevezték ki Békéscsabára, ifj. Zsadányi Nagy Árpádot és dr. Erdődi Józsefet a Klauzálba osztották be. Megkezdődött – a népi demokrácia kívánalmainak megfelelően – a tanárok képzése, továbbképzése: dr. Moldvai Klárát a Budapesten tartott angol nyelvi tanfolyamra – ösztöndíjjal – kirendelték, Zsámbéki Lászlót lélektani tanfolyamra hívták be, míg továbbképző tanfolyamokon részt kellett vennie: Gallé László igazgatónak, Antal József, Gecsényi Gyula, Huhn Péter, Iványi János, Mucsi József, Zsadányi Nagy Árpád tanároknak.

A nevelésben a demokratikus szellemű közösségi nevelés változatlanul a központban áll. A szociális nevelést és gondoskodást pedig a tanulói tevékenységek jelezték: részt vettek a nyomorék gyermekek számára engedélyezett gyűjtésben, karácsonykor többgyermekes családoknak önkéntes adományokat juttattak. Az ifjúság megszervezte az iskolán belüli uzsonnáztatást, amely abból állt, hogy mindennap rendszeresen más tanuló hozott tízórait, amit az arra rászoruló társaik között osztottak szét.

Az ifjúsági szervezetekben sem történt változás. A centenáriumi évnek megfelelően a legértelmesebb munkát a 48-as Bizottság végezte, ez fogta át a többi kört, egyesületet, azok tevékenységét koordinálta. Kéthetenként 48-as órákat tartott, amelyen a tanári testület egy-egy tagja – a tanulóifjúságot is bevonva – korszerű kérdések fejtegetésével foglalkozott. A Bizottság „Szabadságzászló”-t állított fel, és azt a legjobb tanulmányi eredményt elért osztály védte. Osztálydiszítési, fegyelmi, tisztasági versenyeket rendezett. Színi- és kultúrelőadásokat tartott Szőregen, Deszken, Alsóközponton, Szeged-Móravárosban, Felsővároson. Testvérintézetévé fogadta a szegedi dohánygyár dolgozóit és több alkalommal baráti összejövetelt, kulturális előadást tartott.

Március 15-e után átadta helyét a Magyar Diákok Nemzeti Szövetsége iskolai szervezetének, amely egyfelől folytatta az elődök iskolai szervező-, koordináló ténykedését, másfelől új tartalmakat vezetett be: diákrendőrséget, diákbíróságot szervezett, s a tanári testület meghívására részt vett az osztályozó értekezleten.

E tanévben is folytatódott a tanítás a paraszt dolgozók gimnáziumában. Ezúttal három évfolyamon, hét osztályban, hat helyszínen: Algyőn, Alsóközponton, Deszken, Ferencszálláson, Röszkén és Sándorfalván, 64 tanulóval. Az ügyviteli és a tanulmányi ellenőrzést az intézet igazgatója, Gallé László végezte; a különleges tantervvel működő tagozatok irányítására a V. K. M. egy-egy vezetőt bízott meg. Az oktatói munkát jórészt a falusi tanítóság látta el, akik mellé a Klauzálból is jártak ki tanárok a nyelv, a történelem és a mennyiségtan tárgyak oktatására. A tanítás eredményét (egyúttal a tárgyakat) az alábbi táblázat közli:

1944. szeptember 29.

Szó sem lehetett tanításról, hiszen elkezdődtek a közvetlenül katonai rendelkezésre szállító szegedi hadiüzemek kitélepítései, a várost a káosz és a zűrzavar jellemezte.

1944. október 8.

A 120 vagon gypajúval és búzával megrakott Újszeged nevű uszályt a Tiszába süllyesztették.

1944. október 8.

Tetőzött a kiürítési hullám. A hivatalok, intézmények, személyzetük nagy részével együtt elhagyták a várost.

A lakosok közül is sokan menekültek Nyugat felé, számosan húzódtak ki a tanyákra.

1944. október 8.

A város vezetését dr. Pálffy György tanácsosra bízta. Az ő kezdeményezésére összevonták a három szegedi gimnáziumot:

a Klauzált a Baross és a Dugonicst. Az igazgatója Csonka Mihály lett, aki korábban a Dugonics gimnáziumot vezette. Neve: Szegedi Városi Főgimnázium.

őszén indult meg. Tanulói a polgári iskola IV. o. és a gimnázium IV. osztálya közötti különbözeti vizsgálat után ez év májusában tettek a gimnázium V. osztályából záróvizsgálatot.”⁷⁷ (A vizsgálat dátuma egyébként 1949. június 15.)

Az alábbi táblázatok a helyszíneket, a létszámot, az egyedi tantárgyakat, az érdemjegyeket és a vizsgálatok időpontját mutatják.

Algyői előkészítő tanfolyam. IV. osztály.		Tantárgyak								
A tanuló neve, vallása	Hitton	Magyar nyelv	Történelem	Gazd. és társ. lsm.	Német nyelv	Termékszertan	Mennyiségtan	Rajz	Bűvészség	Ált. tanulmányi eredmény
Demjén András ref.	6	6	6	6	4	6	4	4	6	jel.
Gál István rkat.	5	3	2	3	4	3	3	3	3	els.
Hegedűs András rkat.	7	3	3	4	4	3	3	4	4	els.
5 Kiss Mihály rkat.	5	7	5	5	4	4	5	5	4	köz.
Pataki Gábor rkat.	6	6	6	6	6	6	6	5	6	jel.
Pataki Mihály rkat.	5	3	3	4	2	4	3	3	3	els.
Paulisz Béla rkat.	6	4	3	4	3	4	5	4	4	köz.
Szekerés Kálmán rkat.	6	4	4	4	2	3	3	3	3	els.
10 Várhelyi Flórián rkat.	5	3	3	5	2	4	3	4	3	els.
Összesen: 10.										
Magánvizsgálatot tettek 1949. január 27.										

Sándorfalvi előkészítő tanfolyam. V. osztály.		Tantárgyak									
A tanuló neve, vallása	Hitton	Magyar nyelv	Történelem	Gazd. és társ. lsm.	Német nyelv	Termékszertan	Vegytan	Mennyiségtan	Rajz és műv. lsm.	Ált. tanulmányi eredmény	
											Ballai Ottó rkat.
Bárkányi Illés rkat.	5	3	4	4	3	4	4	4	2	3	els.
Czirok Mária rkat.	6	6	5	5	4	6	4	3	5	köz.	
Faragó János rkat.	4	1	1	5	1	4	3	1	4	el.	
5 Hegedűs István rkat.	4	2	2	3	1	3	3	1	4	el.	
Hegedűs József rkat.	4	3	3	3	2	4	3	2	5	el.	
Németh József rkat.	6	2	3	3	3	4	3	3	3	els.	
Takó Ernő rkat.	5	4	4	4	5	4	5	5	3	köz.	
Összesen: 8.											
Magánvizsgálatot tettek 1949. március 5.											

Szöregi előkészítő tanfolyam. V. osztály.

97

A tanuló neve, vallása	T a n t á r g y a k									
	Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Gazd. és Izs. Ism.	Német nyelv	Természettud.	Vegyés	Matematika	Rajz	Alt. ismeretek
György Fazekas János rkat.	6	4	4	3	3	3	4	4	6	köz.
Kiss Erzsébet rkat.	6	3	4	4	6	4	5	3	6	jó
Kószó András rkat.	7	3	4	5	3	4	4	4	6	köz.
Lengyel Árpád rkat.	6	2	3	4	3	3	3	3	4	elt.
5 Lengyel Zoltán rkat.	5	2	3	3	2	1	2	2	4	elt.
Papp Elza rkat.	4	2	3	3	4	3	3	1	4	elt.
Róth András izr.	5	6	4	5	5	6	6	5	6	jó
Szűcs Cecília rkat.	7	4	5	4	3	4	3	4	6	köz.
Varga Ilona rkat.	6	4	3	3	3	3	4	3	5	köz.
10 Vincze József rkat.	7	6	5	6	5	5	4	6	6	jel.
Szabó Kálmán rkat.	5	3	4	3	2	3	3	3	4	elt.
Tóth István rkat.	6	3	4	4	3	3	5	5	4	köz.

Összesen: 12.

Magánvizsgálatot tettek 1949. június 15.

Jelentős változások történtek a tanári karban az: „idehelyezések”, az „odarendelések” megjelölések mögött az a politikai szándék állt, hogy a gimnáziumokból kiszűrjék a nem azonnali, „hurra-optimizmussal” lelkesedőket, illetve, hogy a marxizmus-leninizmus „feltétlen híveivel” erősítsék a megmaradottakat. Tanárok keltek az államosított egyházi iskolákba is, Szegeden a volt piaristákhoz. A Dugonics igazgatója lett a klauzalista dr. Zsámbéki László. Rajta kívül még „elrendelték”: Iványi János, Gömör Béla, Antal József, Bihari Imre, dr. Aczél János, dr. Für István, dr. Moldvai Klára, Rácz Rozália tanárokat, sőt: „A tanterületi főigazgató 1949. március 9-én kelt 400/1949. sz. rendeletével Musulin Béla tanárt a Szeged-Ó-Somogytelepi általános iskolához osztotta be szolgálatára.”⁹⁷ A tantárgyfelosztás – az igazgatóval együtt – 17 nevet közölt.

Az „agymosás” célját a különböző tanfolyamok segítették. A szakszervezeti alapfokú szemináriumot a testület minden tagja elvégezte. A szakszervezet által rendezett természettudományi továbbképző tanfolyamon öten vettek részt, köztük az igazgató.

A középiskolai tanulmányi felügyelői és szakmaközi át-, illetve továbbképző tanfolyamokra hatan jártak. Orosz nyelvi tanfolyamon és tanulókörökön négyen vettek részt, ők behívást kaptak az egri szervezett nyári orosz nyelvi továbbképző tanfolyamra is. Az MHK vezetőképzőjére Gecsényi Gyula tanár kapott behívást.⁹⁷

A tanév oktatási feladatai eltörpültek a nevelésiek mellett. Ha Hóman kultúrpolitikája a nyíltan vállalt nemzetnevelés, akkor most a nemzet nyílt és burkolt átnevelése lett a cél. Az egyházi iskolák államosítása után az állami ösztűz a hitoktatásra irányult. Apropót ehhez az adott, hogy a hercegprímás a hívó szü-

1944. október 9.

A közúti és a vasúti híd maradványait is felrobbantották. Ezután előbb a magyar katonai alakulatok elhagyták Szegedet.

1944. október 10–11.
éjszakája

Megtörtént a város náciitalanítása. Éjszaka a szovjet csapatok elfoglalják Szegedet.

1944. október 16.

A Szálasi-rezsim vallás- és közoktatásügyi minisztere Rajnis Ferenc lett. Október 29-én adta ki rendeletét az iskolai oktatás ideiglenes szüneteltetéséről. (Rajnist a népbírószág halálra ítélte, 1946-ban kivégezték).

1944. október–
november

Október 11-e után megindul a tanítás megszervezése. November 23-ától pedig mindhárom gimnázium Városi Fiúgimnázium néven a Klauzálban működik.

1944. december 22.

Teleki Pál – volt miniszterelnök fia, Teleki Géza – a Horthy Miklós által Moszkvába küldött fegyverszüneti

bizottság tagja lett az Ideiglenes Nemzeti Kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere.
Az 1945. évi november 4-i választások után nem vállalta a miniszterséget. (1949-ben emigrált, 1983-ban halt meg).

1944/45.

Az „alig-tanév” munkáját tovább hátráltatta a téli tüzelőhiány, a tavaszi tifuszi járvány (március közepétől május közepéig).

1944/45.

A háborús tanév ellenére megtartották tanév végén az érettségi vizsgálatokat. A Klauzálban 26-an végeztek.

1945. február 26.

Megjelenik az 56001/1945. V. K. M. sz. rendelete az 1944/45-ös tanévről. Ebben felszólítja az iskolákat, hogy kezdjék meg működésüket. Elrendeli, hogy a tanév július 14-ig tart. Szól arról, hogy bizonyítványt csak az kaphat, aki három hónapig folyamatosan járt, a többiek év végi vizsgálaton kötelesek részt venni.

lőkre hatva a valláserkölcsei nevelés elvetése ellen agitált. Az állami ukáz tehát nem lehetett más: az iskola is hasson a szülőkre! Bizalmas irat érkezett az igazgatóhoz „Vezérfonal szülői értekezlet megtartásához” címmel. Nemcsak az iskola kötelező agitatív feladatát lehet kiolvasni belőle, hanem az irat kortükröző is. Záró két bekezdése:

„Most azonban ismét támad a klerikális reakció. Minden szülő legféltebb kincsének, gyermekeinek boldog, békés jövője és a tanulásban való előrehaladása forog veszélyben az iskolákba beszivárgott mindszenyizmus következtében. Mivel szülő és iskola csak egymást támogatva tudja elvégezni nevelő feladatát, szükséges, hogy a szülők tábora szülői munkaközösségekben és szülői értekezleteken nyíltan foglaljon állást az ifjúság lelki nyugalmát és népi demokráciáink nevelésügyét érő támadásokkal szemben, és juttassa kifejezésre kívánságát, hogy végre megszűnjék a fekete reakció suttogása az iskolákban, és zavartalan legyen a tanítás menete. Lássák meg végre a szülők is, hogy Mindszenyhi primás palástja mögött, a kegyes prédikációk és a tüntetés céljait szolgáló búcsújárások mögött az imperialista háborús uszítók keze van.

Ha nem akarják a szülők, hogy sikerüljön a háborús uszítók aknamunkája, foglaljanak nyíltan és határozottan állást a klerikális reakcióval szemben. Követeljék, hogy papjaik csak a vallás igaz hirdetőiként, nem pedig politikai ügynökként működjenek. A népi demokrácia államapparátusa nem engedheti meg, hogy békés életre nevelő munkáját álvallásos suttogásokkal tegyék tönkre imperialista hatalmak fizetett ügynökei.”⁹⁸

A „vezérfonalat” a Klauzálnak is be kellett tartania, így következett 1948. november 4-e, a Szülői Munkaközösség ülése, amelyen az igazgatón kívül jelen volt Korongi Vilmos, az SZMK elnöke és 73. szülő. A határozati javaslatot (amely a vezérfonal rövid összegzését tartalmazta) elfogadták. (l.: kronológia!)⁹⁸

A nevelésben a szociális nevelés és gondoskodás szocialista neveléssé vált. [Az ezt visszaadó iskolai iratok nyelvi szegénysége, sablonossága riasztó; az előző korokéhoz képest pedig döbbenetes: mintha nem is az az intézmény lenne, mintha nem is ugyanaz a tantestület (igazgató, tanár) fogalmazna.] „Az iskolai élet minden területén arra törekedtek, hogy építő munkájuk eredményes és hasznos legyen, tehát – amint Kalinin is írja – a szocialista társadalom számára minden szempontból új embertípusokat formálják. Így került folytonos alkalmazásra a marxista nevelésnek az az alapvető tétele, hogy az anyagot megmunkáló ember saját értelmét, saját képességeit is munkálja az anyag formálása közben.”⁹⁷

„A letűnt világ pedagógiai irányai jórészen pesszimista színezetűek voltak... Ezzel szemben a derűs, optimista szocialista nevelés kézzelfoghatóan bizonyította, hogy az emberek egész életük folyamán döntően alakíthatóak. Hivatkozhatunk itt Makarenkó példájára...”⁹⁷

E tanévben a nevelés „mozgalommá” is vált. A Diákszövetség „Tanulj jobban” mozgalomára felelt a testület „Nevelj jobban!” akciója. Hogy ez mit takart? Harcot a lemorzsolódás ellen; a munkás és paraszt gyermekek felkarolását. „Erre a munkára jó lehetőség nyílt a szülő-, családlátogatások, falujárások, röpgyűlések, az MDP (=Magyar Dolgozók Pártja) dolgozók, a paraszt dolgozók és a Révai iskolában folytatott tanítási munka során, a Gyermeklélektani Állomás által a munkás-paraszt ifjakon végzett alkalmassági vizsgálatokon és a szegedi nagyüzemekben tartott természettudományos előadássorozaton.”⁹⁷

És természetesen nem hiányozhatott a nevelésből a kor (a pártállam) kívánta direkt politizálás sem: „Különösen nagy buzgalommal működött az igazgató és az egész tanári kar a választások előkészítésében, amennyiben többen végeztek agitációs iskolát és röpgyűlések, családlátogatások alkalmával valamennyien agitáltak a Népfront győzelme érdekében.”

Az 1949/1950-es tanévben szerepelt utoljára Klauzál Gábor neve az intézmény teljes nevében. Az állami megkülönböztetés értelmét veszítette, hiszen az iskolák államosítása már megtörtént, megkülönböztető jelzőként az általános került a gimnázium jelzett szó elé. (Általános, tehát nem művészeti, testnevelési és nem zenei gimnázium.) Az iskola teljes (igaz, törvénnyel, rendelettel nem előírt) neve tehát: *Szegedi Klauzál Gábor Általános Gimnázium*.

Az Országos Köznevelési Tanács által kidolgozott középiskolai reform alapján folyt az oktatás, a nevelés, óratervét azonban

Krimi, ragasztóval, festékkel

– a nyomozati anyagból –

T. B. (bőlgő, 28 éves) a levelező tagozat harmadikosa nem teljesítette beszámolóí kötelezettségét, „A hallgatói névjegyzékből törölni akartam. Közben feltűnt, hogy a tanulmányi értesítőjében 3 lap össze van ragasztva.”

A lapok szétválasztása után kitudt, hogy a 11. lapon van egy szentesi bizonyítvány a 2. A osztály elvégzéséről. Ezt megelőzően még egy 2. A, a Radnótiól, de hamis igazgatói, osztályfőnöki aláírással. A bélyegző tintaceruzával rajzolva, bélyegzőfestékkel alapkenést alkalmazva. Az anyakönyvben neve nem szerepelt, az osztályozó napló bejegyzése: ... „kimaradt”. Értesítőjéből biányzott e záradék, „mert egy páros lapot eltávolított.” „Hogy a páros lap eltávolítása után a félévi értesítő és a bizonyítvány sorrendje megfelelő legyen, a középső páros lapot kifordította. Ezáltal a párosan megegyező lapszámozás sorrendje összezavarodott.”

A 11. lapon bejegyzett szentesi bizonyítvány is hamis: bélyegzői tintaceruzásak, az igazgatónak aláírt név „viselője” három éve nyugdíjas volt. /I.: 1-16/1966./

T. B.

1945. július 19.

Megalakult az Országos Köznevelési Tanács, amely oktatási és nevelési kérdésekben a kormány tanácsadó testülete volt. Elnöke: Szent-Györgyi Albert lett.

1945. november 15.

A novemberi választások után megalakult kiscgazda kormányban Keresztury Dezső lett a vallás- és közoktatásügyi miniszter, akit az utókor inkább íróként, költőként, irodalomtörténész-ként, kritikusként és műfordítóként ismert. (Élt: 1904-1996)

1945/46.

Az előző, a háborús évben összevont városi fiúgimnázium ismét szétvált. A tanévét a Klauzál Gábor gimnázium önállóan kezdte meg.

1945/46.

Az e tanévben használt (nem hivatalos) intézeti név: Szegedi Magyar Állami Klauzál Gábor Gimnázium és Általános Iskola.

1945/46.

A 6650/1945. M. E. és a 37.000/1945. V. K.

M. sz. rendeletek értelmében a Klauzál Gábor gimnázium is megszervezte és megnyitotta az általános iskolai V. osztályt. Két párhuzamos csoport lett, 77 nyilvános tanulóval, akik közül 17-en az ún. reális irányú, latinmentes tagozatot választották.

1945/46.

E tanévben megjelent az orosz nyelv. Az iskola rendkívüli tárgyként iktatta tanrendjébe orosz társalgás címmel. Kezdő (15 fő) és haladó (10 fő) csoportban ismerkedtek a nyelvvel.

1945/46.

Az intézet új igazgatójával a V. K. M. 1945. évi szeptember hó 19-én kelt 37.306/1945. IV. ü. o. sz. rendeletével Gallé László volt rendes tanárt – besorolásában gimnáziumi igazgatót – nevezte ki.

1945/46.

Dr. Eckmann János rendes tanár – már az előző tanévtől – törökországi tanulmányi úton járt. Itt, Ankarában rendezte sajtó alá a török–magyar

csak a következő tanévben tették közzé. Így az iskolavezetés a reform szövege szerint szervezte a tanévet (már amennyire ezt a „naponta” érkező utasítások megengedték). Jól tették, mert – mint később kiderült – az oktatási-nevelési reform és az 1950/51-es óraterv más és más.

A középiskolai reform az oktatásügyet alig, a nevelésügyet annál inkább részletezte. Bevezetője hangsúlyozta, hogy megszűnik a gimnáziumok eddigi kiváltságos helyzete, a többi középiskolákkal szembeni „felsőbbrendűsége”. A középfokú oktatási intézmények tananyaga az első és a második évben közel azonos, tehát át lehet menni 3. osztályban egyikből a másikba, így a pályaválasztás a későbbi életkorra tolódik.

Az általános gimnáziumból a tudományegyetemekre közvetlenül lehet jelentkezni.

A reform nagy terjedelmet szentelt a szocialista nevelés megvalósításának. Záró részéből idéz a Klauzál előző évi évkönyve: „A középiskolákban a magyar népi demokrácia mindent elkövet annak érdekében, hogy a föld, a gyár után az iskola is a nép birtokába kerüljön, a műveltség és a kultúra nem egy kiváltságos, anyagilag tehetős osztály előjoga, hanem egész dolgozó népünk egyetemes közkinccse legyen.”⁹⁷

A szegedi Klauzál tehát általános gimnázium lett. Óraterve:

	heti óraszám			
Osztály	I.	II.	III.	IV.
Magyar	5	3	3	3
Történelem	3	3	2	2
Politikai gazdaságtan		2	2	2
Földrajz	3			
Bölcsezzet				2
Latin				
Élő nyelv	5	4	4	4
Vegytan	5	3		
Élettan		4	3	2
Mennyiségtan	6	4	4	4
Ábrázoló geometria			2	2
Természettan		2	5	5
Ének-zene	1	1	1	1
Rajz	1	1	1	1
Testnevelés	2	2	2	2 ⁹⁹

E reális tagozatú óraterv melletti „humánus” a latinnal bővült: hiányzott az ábrázoló geometria, kisebb óraszámú volt a vegytan, a mennyiségtan és a 3., 4. osztályos természettan.

Az órarendekből hiányzott a hittan, hiszen az ez évtől nem kötelező tárgy lett (l.: kronológia).

„A középiskolai reform nem hozta meg a várt eredményt. A kudarcot az MDP Központi Vezetősége 1950. március 29-i határozata az ellenség aknamunkájaként értékelte. A párthatározat

nyomán eltávolították a minisztert (Ortutay–Darvas váltás), a minisztériumi vezetők többségét, a munkatársak kétharmadát, megszüntették az Országos Neveléstudományi Intézetet.” (Pedig az ONI „remekművel” járult hozzá a középiskolai reformhoz, mert 1949. évi kiadványainak egyike ‘A Szovjetunió középfokú iskolái’ címet viselte – Egyetemi Könyvkiadó N. V., Budapest, 1949.)

„Így utat nyitottak a párhüségét hangoztató, de szakértelem nélkülöző közoktatási vezetőknek, és félelmet keltettek a pedagógusok körében is. Mindehhez járult a klerikális reakció elleni dühödő támadás, ami az idősebb pedagógusokat gyakran egzisztenciálisan érintette.”¹⁰⁰

Ilyen légkörben telt el az utolsó klauzalista év, és végzett 332 nyilvános és 19 magántanuló 11 tanulócsoportban.

A Radnóti-korszak az 1950/51-es tanévtől

(A névváltozás tényét közli a kronológia 1950. augusztus 30. keltezéssel, dokumentumát a „Források” könyvrészlet.)

A Radnóti Miklós nevével jelzett intézmény volt általános, gyakorló, kísérleti gimnázium; ezek mellett bővült szakközépiszkolával és általános iskolával. Működött és működik nappali és levelező tagozattal, működött esti tagozattal is.

„Radnóti Miklós; Glatter (Bp., 1909. május 5. Abda, 1944. november 9.): költő, műfordító... 1930-ban ...Ősszel a szegedi egyetemen magyar–francia szakra iratkozott be... Lírája két kötettel gazdagodott Szegeden (Lábadozó szél, 1933; Újhold, Buday György fametszeteivel, 1935). 1934-ben bölcsészdoktorrá avatták... 1935-ben tanári oklevelet szerzett...”¹⁰¹ E néhány adatnál jóval többet tud(hat) minden iskolázott magyar, hiszen a költő kötelező (törzs-) anyag mind általános, mind középiskolában.

*„...de a Tiszán még mesélnék
dévajos játékról titkosan az árnyak
és csöndesen elmulat a táj.”*

– írta Októberi vázlat (1930. október 6.) című versében. Aki a Tiszáról így ír, az Juhász Gyula. Juhász Gyula szegedi. De a verset Radnóti írta, tehát szegedi (?) lett! Nemcsak mint az egyetem hallgatója, hanem érzületben és kötődésekben. „A belvárosban a hatalmas fogadalmi templom uralkodik, körülötte vöröstéglás egyetemi épületek. Eklektikus neobarokk városháza, a századvég stílusában épült körutak. A régi tiszai hidat Eiffel tervezte, ugyanaz, aki a híres párizsi acéltornyot. Az utcákon élénk forga-

és a magyar–török szótárt és az irodalomtörténeti lexikont.

1945/46.

A Mária Kongregáció – igaz, jelentősen megcsökkent létszámmal – 20 fővel továbbra is a keresztény ifjak vallásos nevelését szolgálta. Eucharisztikus és szociális elmékedéseket tartottak kéthetente.

1945/46.

A Szívtestőrgárda az I–III. osztályos római katolikus tanulók hitbuzgalmi egyesülete 30 taggal működött. Egy-egy erényről, jellembeli tulajdonságról elmékedtek.

1945/46.

A református ifjúság körében végzett lelki tevékenységet a Soli Deo Gloria Diákszövetség. Az Evangélium igéit tanulmányozták.

1945/46.

A Széchenyi Önképzőkör hat szakosztálya közül a színjátszókörrel beszéltek a legtöbbet. „A magyar gyermekekért” társadalmi akció keretében szép erkölcsi

és anyagi sikerrel
rendezte meg
a felsővárosi
kultúrházban
Szigligeti: Liliomfi c.
vígjátékát,
amelyet két
alkalommal, zsúfolt
nézőtér előtt – a
szegedi napilapok
egyöntetű
kritikája szerint –
megérdemelt
sikerrel adott elő.

1945/46.

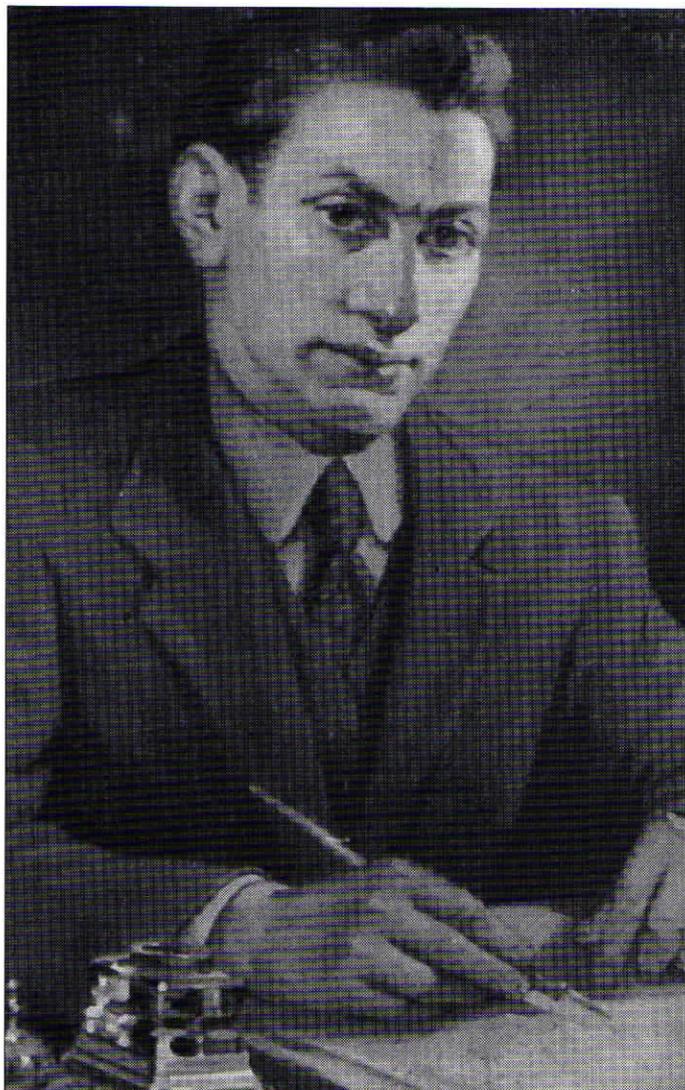
A tanév folyamán
újjaalakult a 183. sz.
Kinizsi
cserkészcsapat.
A régi otthon
teljesen
elpusztult,
a csapat egész
vagyona elveszett
a háborúban
A fő feladat tehát
az új otthon
kiépítése volt.

1945/46.

Az 5046. sz.
Diákaptár folytatta
működését. A kisebb
tanulók
gyógynövényeket és
fémhulladékot
gyűjtöttek, a felső
osztályosok pedig
mezőgazdasági arató-
és cséplőmunkára
szerződtek, hogy
családjuk élelmiszer-
ellátását biztosítsák.

1945/46.

Az Ifjúság Segítő
Egyesület
a devalváció miatt
egész készpénz-
vagyonát tankönyvbe
fektette be, és az így

Radnóti Miklós

lom, vásáros napokon sátrakat vertek a főtéren, beözönlöttek a falusiak.” – írta a szegedi Sötér István, majd így folytatta: „Nagyjából ez a kép fogadta a fiatal költőt; megannyi ellentmondás, középkori életformák és modern civilizáció, évezredes elmaradottság és korszerű tudományos műhelyek.”¹⁰²

A tudományos műhely az egyetem. Az, amelynek átköltözése után (Kolozsvár–Trianon–Szeged) a kormányzat mindent meg-

adott. Ekkortájt szervezték át, lett „világnézeti” tanszék, olyan tanárokkal, mint Sík Sándor, az újkori magyar irodalom, és Várkonyi Hildebrand, a lélektan professzorával. Mellettük a francia filológiával foglalkozó Zolnai Bélának lett szerepe a költő életében. Ő az új francia lírára hívta fel a figyelmet. Sík Sándor (piarista rendbeli) műelemző szemináriumai híresek voltak (Radnóti később a pesti Négyesy László vezette stílusgyakorlathoz hasonlította.). „Tehetségesebb növendékeit: a költő mellett Baróti Dezsőt (ő írta az Új magyar irodalmi lexikonban az idézett Radnóti-szócikket’), Ortutay Gyulát és Tolnai Gábort (a bori notesz feldolgozóját, méltatóját’) a piarista rendházban fogadta, szobájában, erős angol teával, könyvek között. Szabadon vitatkozhattak a tudóssal, ellenvéleményüknek is hangot adhattak: „Egy költőt ünnepeltek itt, (ki mindenkit megért és sohasem ítél” – írta Radnóti egy évtizeddel későbbi „Köszöntő”-jében, Sík Sándor 50. születésnapjára. Tanár és tanítvány bizalmas kapcsolata mindvégig fennmaradt.”¹⁰³

A tanítványi kötődés mellett barátokat is szerzett Szegeden, mindenekelőtt a Szegedi Fialatok Művészeti Kollégiumának tagjait. Hogy kik voltak ők? A fent említett három személyen kívül: Buday György, világhírű grafikusművész, Berczeli Anzelm Károly, költő, drámaíró és (a középiskolai irodalmi szöveggyűjteményekből is ismert) műfordító, Erdei Ferenc szociológus. Nem tartozott a kollégiumhoz, de kapcsolatban álltak Bálint Sándorral, a néprajztudóssal, Bibó Istvánnal, a szociológussal.

És szegediségét hangsúlyozza az ún. agrársettlemment munkában való részvétel. (Buday György Angliában ismerkedett meg e mozgalommal, amely szociális és kulturális központokat („settlementeket”) hozott létre külvárosokban, és egészségügyi, szociális tanácsadással, valamint népműveléssel igyekezett enyhíteni a szegénységen és elmaradottságon.)¹⁰⁴ Verseredménye a Tápé, öreg este című 1930. december 6-án írt mű.

Ha pár évre is, szegedi lett a költő. És bár hatalmi önkény választotta a gimnázium megnevezésére, nem érdemtelen rá. A mai gimnázium szellemi ősenek tekintti, csakúgy, mint névelődjét: Klauzál Gábort.

I. Gyakorló gimnázium

(1950/51–1957/58.)

Az intézet a József Attila Tudományegyetem gyakorló gimnáziuma lett de facto 1950/51-től, de jure 1952/53-tól. Azaz 1950/51-től kaptak a tanárok közül néhányan vezető tanári megbízást. A megbízást a Csongrád megye Tanácsa Végrehajtó Bizottsága oktatási osztálya adta; a Radnóti mellett a Tömörkény általános gimnázium és a tanítóképző egy-két tanárának is. (A többséget a Radnóti adta.) Az első és a második tanévben is, azaz 1951/52-es évre. Az érintett tanárok: Inceffy Géza (ma-

beszerzett 78 könyvet 63 tanuló között osztotta szét. Ezenkívül a diákokat fűzet- és tankönyvsegélyben részesítette.

1945/46.

Az ifjúsági sportkör – felszerelés hiányában – csak két szakosztállyal működött: a labdarúgóval és a kosárlabdaszakosztállyal. Ezek részt vettek a középiskolák sportegyesületek (KISE) őszi bajnokságán.

1946. március 21.

„Kifosztották a Klauzál gimnázium fizikai szertárát. Gallé László... igazgató jelentette a rendőrségen, hogy ismeretlen tettesek betörték az iskola fizikai szertárába. A szertárból ellopták a gimnázium nagy értékű keskenyfilmvetítógépét, valamint egy egyenáramú motort, továbbá gőzgépmodellt és egyéb értékes szertári felszerelést. A rendőrsége erőlesen nyomoz a tettesek után.” (Délmagyarország)

1946. április 16.

Mint minden felnőtt lakosról, a szegedi Klauzál Gábor

gimnázium tanáiraól
is el kellett készíteni
a minősítést.
Ez tartalmazta
az úgynevezett
Igazoló Bizottságok
határozatát.
A tanárok többsége
egyszerűen „igazolt”
lett. Néhányuknak
a „vezetői állásra
alkalmatlan”
bejegyzés állt,
és ugyancsak néhány
nevelőt több-
kevesebb ideig
kizártak
az előléptetésből.
(I. fenti kelttel
ikt. sz. nélkül)

1945/46.

A Szabadság c. újság
1946. május 1-jei,
a Délmagyarország
május 5-1 számában
e gimnázium tanárai
közül hatot
megvádoltak azzal,
hogy „...antimarkista
és antiszemita
tanárokként
jelentkeztek egy
1943. február 23-i
felszólításra, és ezt a
tényt igazoló
nyilatkozatukban
elhallgatták.”
(I. 16. biz. 1045/46.)
Az ügy év végéig
bonyolódott,
de a tanárookra nézve
kedvezően zárult,
azaz a vád alól
felfmentették őket.

1946. május 5.

A gimnázium
nyilatkozata.
„Beszámoltunk róla,
hogy egy Klauzál
gimnazista diákok
letartóztatott

gyar), dr. Visy József (történelem), Iványi János (matematika), Párkányi László (fizika), Szigeti Margit (kémia), Tímár Lajos (biológia), Schulter Vilmos (földrajz), Kálmán László és Török László (oroszl.).¹⁰⁵ Ezért az intézet nevében nem szerepelt a 'gyakorló' (ekkor még nem is szerepelhetett!), így maradt: *Állami Radnóti Miklós Általános Gimnázium*. (Megj.: hasonló feladatot ma is el lát a gimnázium, de ma a vezető tanár az egyetemmel közvetlenül köt szerződést.)

Az intézetet gyakorló gimnáziummá szervezését a Köznevelési Minisztérium rendelte el 1952-ben, a kiadott rendeletében. A rendelet 5. pontjának 2. és 3. bekezdése körvonalazta, hogy a nevelők közül kik lehetnek szakvezetők.¹⁰⁶ (I.: kronológia) Az igazgató 18 személyt talált megfelelőnek, 13-at szakvezetőnek, ötöt „pót-szakvezetőnek”.¹⁰⁷ Az 1952/53-as tanévtől, tehát nevében is megváltoztatott az intézet, és lett: *Állami Radnóti Miklós Gyakorló Általános Gimnázium*. A tanárjelöltek gyakorló tanítási az 1957/58-as tanévvél zárult (új gyakorló gimnázium, a JATE Ságvári Endre Gyakorló Gimnáziuma kezdte meg a működését). Az Iskola neve néhány hónapra ismét Klauzálra állt vissza (!). Az 1956. októberi eseményeket követően nemcsak a Sztálin körülből lett József Attila körút, hanem Radnóti helyett ismét Klauzál került az iskola címébe. Így az: *Állami Klauzál Gábor Gyakorló Általános Gimnázium*.¹⁰⁸ (ld. forrás) A restauráció rövid életű volt, mert egy áprilisi (1957) irat már újra Radnóti közölt. Az intézet utolsó szakvezetői a következők voltak: Babiczky Ede, dr. Für István, Gremesperger Katalin, Grigercsik Endre, Lévy Béla, dr. Moldovayné Kiss Éva, dr. Nagyné Bacsó Ernesztin, Papós Mihály, Schulter Vilmos, dr. Stachó Lajos, dr. Szörényi József, Török László és Zsadányi Nagy Árpád.¹⁰⁹

„Halálos” riadalom

avagy
Véletlen egybeesés

„...Gallé László kémiai tanár a IV. A osztálynak tartott órát és ezen chlorgázzal folytatott kísérleteket, hogy növendékeinek bemutassa a chlorgáz bálását.” Amíg a gáz a kísérleti szekrényben fejlődött, addig folyt a feleletés, ám kis idő múlva „Gallé tanár is érezte, hogy bizonyos fokú gázmérgezést szenvedett.”

Az esetet az igazgató azonnal jelentette és mentőket hívott. Csak-hogy másnap – lévén október 6-a „Az állami gimnázium ormára is felvonták az aradi vértanúk emlékeit hirdető gyászlobogót, ami újabb riadalomra adott okot. Sokan azt hitték, hogy a balesetnek halálos áldozata van.” Pedig még az nap „Gallé tanár és öt diákja egészségesen elbagyta a klinikát.”

(A Délmagyarország 1937. október 6. és 8-i számából összevágva)

T. B.

I.1. Az *oktatás* az általános gimnáziumnak előírt órakeret szerint történt. A törvényt 1951. május 16-án kezelték (1951. évi 14. sz.), de az 1950/51-es tanévet már ez alapján szervezték. A törvény rögzítette a gimnázium szocialista jellegű reformját. Az általános gimnázium feladatát abban látta, hogy mélyítse el az általános iskolában szerzett ismereteket, fejlessze azokat tovább, illetve készítsen elő az egyetemi, főiskolai tanulmányokra. A törvény értelmében az általános gimnáziumokat természettudományi (reális) és nyelvi-történeti (humánus) tagozattal kell megszervezni. A reális tagozat elsősorban természettudományi és technikai irányú, a humánus tagozat pedig elsősorban a nyelv- és társadalomtudományi és művészeti felsőfokú tanulmányokra készít elő.

Az általános gimnázium óraterve (1950–1951)

Tantárgy	Heti órakeret óraszámokban							
	Reális tagozat				Humánus tagozat			
	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
Magyar nyelv és irodalom	6	4	5	5	7	5	5	5
Történelem	3	3	4	4	3	3	4	4
Alkotmánytan	–	–	–	2	–	–	–	2
Orosz nyelv és irodalom	5	4	4	4	6	4	4	4
Latin nyelv és irodalom	–	–	–	–	–	4	4	4
Matematika	6	5	4	4	5	3	3	4
Ábrázoló geometria	–	–	2	2	–	–	–	–
Fizika	–	2	5	5	–	2	4	4
Természettudomány	3	3	3	3	2	2	2	2
Kémia	5	3	–	–	5	2	–	–
Földrajz	–	4	3	–	–	3	3	–
Testnevelés	2	2	2	2	2	2	2	2
Összesen	30	30	31	31	30	30	31	31

110.

A fenti óraterv az ötvenes években – némi túlzással – percről percre változott. Már az indulás évében is. A felsőbb szervek ugyanis jó néven vették (kimondható: kötelezően sugallták), ha orosz tagozatok is indulnak. A Radnóti – exponált iskola lévén – alkalmazkodott, és orosz tagozatú osztályt is indított. (Lényegében reális tagozat maradt, de a többlet orosz órát elsőben és másodikban a matematikából, harmadikban, negyedikben a fizikából „lopták”.) 1953/54-től megjelentek az élő idegen nyelvek is, igaz rendkívüli tárgyként. 1956. márciusától az intézet kísérletezés színhelye lett: a politechnikai oktatást kellett kidolgoznia (majd csak 1958-tól vezetik be). Az első „politechnikai tanév” az 1956/57-es, az eredmények 1957/58-ban már országosan (sőt szocialista országokban) ismertek, elismertek. A kísérlet fokozatosan történt: először csak a reális tagozatú osztályok kaptak politechnikai képzést, majd a humánusok is. Az első évben fa- és bádógosmunka, a másodikban fémmegmunkálás, a harmadikban autó- és motorszerkezeti alapismeretek, negyedikben elektrotechnika a képzés tartalma. (Bővebbet a következő korszaknál!)

Az alapóratervből kiolvasható, hogy az orosz nyelv kötelező

a rendőrség, mert nyilaskereszttel sétált a korzón.

A ...gimnázium igazgatója ezzel kapcsolatban közli, hogy a nyilaskeresztes diák nem az intézet tanulója, csupán tanév végi vizsgálatokra jelentkezett, így a fegyelmi szabályok hatáskörébe nem tartozik.” (Délmagyarország)

1946. június 7.

Borsi Tivadar rendes tanár hollétéről érdeklődött a tankerület. „Szegeci kiűritésekor – tudomásom szerint a hadműveletektől való félelmében, és azért, mert feleségének és gyermekeinek ellátását így látta jobban biztosíthatónak – a Dunántúlra a Csapokon lakó anyósához távozott. Itt nyílt tuberculosiban megbetegedett. Innen valószínűleg Ausztria területére vitték magaslati levegőre. Holtartózkodásáról megbízható értesülés nincs.” (I. 20-4. biz. 1945/46.)

1946. június 9.

A szegeci rendőrség bejelentetlen fegyverekre bukkant szegeci

gimnazistáknál és egyetemi hallgatóknál. Az újabb hivatalos jelentés szerint a szájak egy Kl. G. gimnáziumi tanuló ügyében folytatott nyomozásból indultak ki, és vezettek több középiskolás, egy egyetemista és más szegedi lakoshoz is. (Délmagyarország)

A gimnazista neve nem volt megjelölve, és „A szegedi rendőrség befejezte a nyomozást a fegyverrejtegetési ügyben. A hivatalos jelentés szerint semmiféle adat nem mutat arra, hogy a fegyverrejtegetéseket szervezkedéssel is kapcsolatba lehet hozni. (Délmagyarország)

1946. június 25.

A természettudományi előadásban sorozatos csap- és vezetéki csőlopások történtek. Az igazgató és a testület kiderítette, hogy néhány negyedikes volt a tettes. Fegyelmi tárgyalásukat e napon tartották.

A legsúlyosabb büntetés a felvételi megtagadása lett. (I. fenti kelttel, ikt. sz. nélkül.)

1946. július 7.

345 érett fiatalembert bocsátottak útra az idén a szegedi

lett, a képesség tárgyak közül kimaradt a rajz és az ének. Ami pedig a tantárgyi tartalmakat illeti? Szovjet példák, példázatok mindenütt: a direkt politikáló irodalomtól (Szerafimovics: Vasáradat, Gladkov: Cement), a csak forradalmakat ismerő osztályharcos történelmen keresztül, a szovhoz- és kolhozparaszt által felszántott föld területének kiszámításán át a pedagógia lehetséges csúcsáig: a Krupszkaja, Kalinyin, Makarenkó triászig mindenhol a szovjet a példaérték és a progresszió. Ezt az egyoldalúságot felismeri ugyan az MDP 1954. február 15-i oktatási párt-határozatának helyzetelemző részében, de a változtatás megkészt és minimális, a visszarendeződés folyamatos 1956. októberig.

1.2. Ezt a szocialista tananyagot sajátították el a tanulókkal, akiket bekerülésüktől diszkrimináltak, mintegy felelőssé téve őket szülei foglalkozása miatt. Az 1950/51-es tanévben a diákokat szociális származás szerint 10+1 (11. egyéb) kategóriába sorolták.

Reális tagozat

Sorszám	Évfolyam	Név	Szojiztananyagok											A tanuló által elért pontszám (1-11)
			1. Orvosi szemle	2. Képzés	3. Képzés	4. Szociális	5. Törvény	6. Dolog	7. Dolog	8. Szociális	9. Szociális	10. Dolog	11. Egyéb	
a) Összes beírt pontszám														
1	I.	Bü	4	3	12	-	2	17	1	16	-	4	16	75
2		leány												
3	Együtt													
4	II.	Bü	12	2	7	4	1	28	3	17	-	11	4	89
5		leány												
6	Együtt													
7	III.	Bü	3	-	1	-	1	2	3	8	-	3	4	25
8		leány												
9	Együtt													
10	IV.	Bü	2	1	1	-	-	4	2	7	1	1	1	20
11		leány												
12	Együtt													
13	I-IV.	Bü	21	6	21	4	4	54	9	48	1	19	28	209
14		leány												

Humánus tagozat

Sorszám	Évfolyam	Név	Szojiztananyagok											A tanuló által elért pontszám (1-11)
			1. Orvosi szemle	2. Képzés	3. Képzés	4. Szociális	5. Törvény	6. Dolog	7. Dolog	8. Szociális	9. Szociális	10. Dolog	11. Egyéb	
a) Összes beírt pontszám														
1	I.	Bü	3	-	2	-	2	3	1	17	-	2	1	31
2		leány												
3	Együtt													
4	II.	Bü	7	3	-	2	-	4	1	14	1	3	2	37
5		leány												
6	Együtt													
7	III.	Bü	9	3	2	-	-	1	2	34	-	6	5	62
8		leány												
9	Együtt													
10	IV.	Bü	4	2	8	-	-	3	-	10	-	9	4	33
11		leány												
12	Együtt													
13	I-IV.	Bü	23	8	9	2	2	11	4	75	1	16	12	163
14		leány												